Jorge Luis Borges

Obecné dějiny hanebnosti

EDICE DENÍKU
LIDOVÉ NOVINY

Přeložil Vít Urban

J. L. BORGES: HISTORIA UNIVERSAL DE LAINFAMIA
Copyright © Maria Kodama, 1995
Translation © Vít Urban, 1990

ISBN 80-86938-53-0

Tato cvičení v narativní próze vznikala v letech 1933 až 1934. Mám za to, že byla inspirována opakovanou četbou Stevensona a Chestertona, prvními von Stembergovými filmy a patrně i jedním životopisem Evarista Carriega. Vyznačují se nadužíváním některých postupů: spojováním nestejnorodého, prudkými zvraty posloupnosti, redukováním celého jednoho lidského života na dva tři výjevy. (Tomuto zornému úhlu je podřízena též povídka Muž z Růžového nároží.) Nemají a ani nechtějí mít nic společného s psychologií.

Pokud jde o magické příklady v závěru této knihy, mohu si vůči nim nárokovat pouze statut překladatele a čtenáře. Občas mívám pocit, že dobří čtenáři jsou labutě ještě černější a neobvyklejší než dobří autoři. Nikdo mi nevymluví, že skutky přisouzené Valérym jeho plusquamperfektnímu Edmondu Testovi nemají zákonitě mnohem menší cenu než skutky jeho manželky a přátel. Četba je tudíž činnost, která následuje až po aktu psaní: je mnohem přizpůsobivější, civilnější, intelektuálnější.

J. L. B.

Buenos Aires, 27. května 1935

Baroko je podle mého názoru takový styl, který promyšleně vyčerpává (anebo se o to přinejmenším snaží) své možnosti a dospívá na hranici sebekarikatury. Andrew Lang se někdy v osmdesátých letech minulého století mamě pokoušel napodobit Popeovu Odysseu; dílo se stalo svou vlastní parodií a parodistajiž neměl jeho vypjatost čím nadsadit. Baroko (barok) je název pro jeden z tvarů sylogismu; osmnácté století tímto názvem označovalo jisté výstřelky architektury a malby století sedmnáctého; já bych řekl, že barokní je závěrečná etapa každého umění, které odhalí a vyčerpá své prostředky. Baroknost je intelektuální a podle Bernarda Shawaje každá intelektuální práce humoristická. V díle Baltasara Graciána je tato humornost nechtěná, kdežto u Johna Donnea vědomá či alespoň akceptovaná.

Barokní povahu této knihy prozrazuje už sám její přemrštěný název. Chtít ho zjemnit by znamenalo odepsat celou knihu; proto se raději v této souvislosti odvolávám na výrok quod scripsi, scripsi *(Jan, 19, 22) a její text vydávám po dvaceti letech tak, jak byl původně napsán. Je to nezodpovědná hra bázlivce, který se neodvážil psát povídky, a proto nalezl potěšení ve falšování a překrucování (bez jakéhokoli estetického oprávnění) cizích příběhů. Od těchto dvojznačných cvičení přešel k pracnému sepsání jedné skutečné povídky - Muž z Růžového nároží -, kterou podepsál jménem jednoho svého prapředka, Francisca Bustose, a která měla mimořádný a poněkud nepochopitelný úspěch.*

Z textu, který je nesen v hovorově předměstském tónu, je patrno, že jsem ho proložil několika spisovnými slovy: útroby, konverze a podobně. To proto, že lidoví frajeři si potrpí na uhlazenost, nebo lépe řečeno (tento důvod vylučuje ten první, ale je patrně nejpravdivější), že frajeři jsou osobnosti a ne vždy hovoří jako Frajer, což je postava ryze platonická.

Doktoři Velkého vozidla tvrdí, že podstatou vesmíru je prázdnota. Mají plnou pravdu, pokud tím myslí nicotnou částečku vesmíru v podobě této knihy. Je zalidněna piráty, objevují se v ní šibenice a její název omračuje slovem hanebnost, *ale za tím vším halasem nic není. Všechno je to jenom zdání, vnější slupka obrazů; ovšem právě proto může snad potěšit. Člověk, který tuto knihu vytvořil, byl velice nešťastný, ale zato se při jejím sepisování rozptýlil; kéž by alespoň některý z odlesků onoho potěšení dopadl i na čtenáře!*

Do oddílu Etcetera jsem zařadil tři nová dílka.

J. L. B.

OBECNÉ DĚJINY HANEBNOSTI

UKRUTNÝ VYKUPITEL LAZARUS MORELL

Stará záležitost

Otci Bartoloméovi de las Casas se v roce 1517 hluboce zželelo indiánů, kteří hynuli při pekelné dřině v antilských zlatých dolech, a proto císaři Karlu Pátému doporučil dovážet černochy, aby hynuli při pekelné dřině v antilských zlatých dolech. Této zvláštní záměně z iniciativy jednoho filantropa vděčíme za spoustu věcí: Handyho blues, pařížský úspěch uruguayského doktora a malíře dona Pedra Figariho, vynikající a divoké prozaické výtvory dalšího Uruguayce, dona Vicenta Rossiho, mytologickou nebetyčnost Abrahama Lincolna, pět set tisíc mrtvých ve válce Severu proti Jihu, tři miliardy tři sta milionů na výplaty válečných penzí, pomník smyšleného Falucha, zařazení slovesa *lynčovat* do třináctého vydání akademického slovníku, strhující film *Aleluja,* Solerův mohutný útok na bodáky v čele *hnědočerných* u Cerrita, půvaby slečny Taiové, černého vraha Martina Fierra, mizernou rumbu *Prodavač burských oříšků,* nesmlouvavý žalářnický napoleonismus Toussainta Louvertura, kříž a hada na Haiti, krev z kůzlat podříznutých mačetou *papaloie,* habaneru coby předchůdkyni tanga, tanec kandombe.

A samozřejmě také odsouzeníhodný a velkolepý zjev ukrutného vykupitele Lazaruse Morella.

Místo

Nejmohutnější řeka světa, matka vod Mississippi, tvořila důstojný rámec pro vystoupení tohoto nedostižného darebáka.

(Objevil ji Álvarez de Pineda a jako první ji prozkoumal kapitán Hemando de Soto, proslulý dobyvatel Peru, který ukrátil Inkovi Atahualpovi dlouhé měsíce v žaláři tím, že ho naučil hrát šachy. Když zemřel, byl uložen k věčnému odpočinku v jejích hlubinách.)

Mississippi je rozložitá řeka; je to nekonečná, temná sestra řeky Paraná, Uruguaye, Amazonky a Orinoka. Její vody jsou snědé; každoročně vyvrhuje do Mexického zálivu přes čtyři sta milionů tun bahna. Všechen ten úctyhodný a starodávný odpad vznikl v deltě, kde se obrovité bahenní cypřiše živí zbytky neustále se rozpouštějícího kontinentu a kde chaotická změť bahna, leklých ryb a sítin pozvolna rozšiřuje hranice a poklidné prostory páchnoucí říše. O něco výše, na úrovni Arkansasu a Ohia, se rozprostírají další nížiny. Obývá je nažloutlé plemeno vyzáblých, k horečnatým nemocem náchylných tvorů, kteří vrhají chtivé pohledy na kdejaký kus kamene či železa, protože kolem sebe neustále vidí jen samý písek, dřevo a kalnou vodu.

Lidé

Na počátku devatenáctého století, tedy v době, která nás zajímá, se to na rozlehlých bavlníkových plantážích podél řeky hemžilo černochy, kteří se na nich lopotili od časného rána až do setmění. Spali na udusané zemi v dřevěných chýších. Kromě mateřského vztahu k dítěti byly všechny jejich příbuzenské vztahy jen formální a neurčité. Každý měl sice nějaké jméno, ale bez příjmem se klidně obešel. Číst neuměli. Měkkým falzetovým hlasem prozpěvovali anglická slova s táhlými vokály. Shrbeni pod bičem dozorce, pracovali v řadách za sebou. Utíkali, ale muži s plnovousy pak naskákali do sedel nádherných koní a pustili za nimi statné honicí psy.

Zbytky jejich atavistických nadějí a afrických děsů se smísily se slovy Písma; upnuli se k víře v Krista. Z hloubi duše zpívali jednohlasně *Go down Moses.* Řeka Mississippi jim připomínala velkolepý obraz špinavého Jordánu.

Majitelé oné úrodné půdy a negerských zástupů byli zahálčiví a hamižní milostpáni s bohatýrskou hřívou, kteří bydleli v podlouhlých honosných budovách natočených směrem k řece a vybavených pseudořeckými portály z bílé jedle. Dobrý otrok je přišel na tisíc dolarů a moc dlouho nevydržel. Někteří otroci byli dokonce tak nevděční, že onemocněli a umřeli. Z takového nespolehlivého materiálu se musel vyždímat co největší výkon. Drželi je proto na poli od slunka do slunka a vyžadovali, aby se na každé farmě rok co rok sklidil patřičný díl bavlny, tabáku nebo cukru. Půda, kterou tento způsob obdělávání vyčerpával a opotřebovával, po pár letech odumírala: plantáže se měnily v blátivý a zanedbaný úhor. Na opuštěných usedlostech, v předměstských koloniích, na zarostlých třtinových plantážích a odporných bahništích živořili *poor whites,* bílá spodina. Byli to rybáři, potulní lovci, zloději dobytka. U černochů škemrali o zbytky kradeného jídla a přitom se přes všechnu svou zbědovanost nadouvali pýchou: krev bez sebemenší příměsi černé saze. Lazarus Morell byl jedním z nich.

Člověk

Morellovy daguerrotypy, které se čas od času objevují v americkém tisku, nejsou pravé. To, že se nám nedochoval obyčejný záznam podoby muže tak pamětihodného a slavného, zajisté není náhoda. Lze se právem domnívat, že Morell nebyl přítelem lesklé destičky; hlavně proto, aby po sobě nezanechával zbytečné stopy a také aby si

dodal na tajemnosti... Přesto je nám ale známo, že jeho mladistvý vzhled vzal brzy za své a že příliš blízko posazené oči a úzké rty mu na krase také nepřidaly. Léta mu dodala onu zvláštní majestátnost, jakou se vyznačují prošedivěh padouši, beztrestní a Štěstěnou hýčkaní zločinci. I přes své ubohé dětství a bídný život pocházel ze starobylé jižanské rodiny. Měl rovněž jisté znalosti o Písmu svátém a byl neobvykle přesvědčivým kazatelem. „Viděl jsem Lazaruse Morella na kazatelně," přiznává majitel jedné herny v Baton Rouge, Luisiana, „slyšel jsem jeho povznášející slova a byl jsem svědkem, jak mu vhrkly slzy do očí. Věděl jsem, že je to podle zákonů božích cizoložník, zloděj černochů a vrah, ale přesto jsem se rozplakal i já. “

Co se týče těchto svatouškovských výlevů, dalším dokladem je svědectví samotného Morella: „Otevřel jsem namátkou Bibli, vyhledal vhodný výrok svátého Pavla a pak jsem kázal celou hodinu a dvacet minut. Crenshaw a jeho společníci mezitím také nezaháleli a shromážděnému obecenstvu vyfoukli všechny koně. Prodali jsme je v Arkansasu, ovšem až na jednoho velmi ohnivého grošáka, kterého jsem si vyhradil pro sebe. Crenshawovi se také líbil, ale já jsem ho přesvědčil, že by mu k ničemu nebyl. “

Metoda

Koně ukradené v jednom státu a prodané ve druhém, to byla jen malá mezihra v Morellově zločinecké dráze, nicméně předznamenala metodu, která mu později zajistila významné místo v Obecných dějinách hanebnosti. Jde o zcela jedinečnou metodu, a to nejen díky okolnostem *sui generis,* jimiž byla doprovázena, ale také díky zvrh-

losti, které k ní bylo zapotřebí, když se osudově manipulovalo s nadějí a věci dostávaly spád ne nepodobný hrůzné noční můře. Takový AI Capone a Bugs Moran pracují s počestným kapitálem a poslušnými rychlopalnými puškami ve velkých městech, ale jejich kšefty jsou přízemní. Je to jenom obyčejná rvačka o monopol, nic víc... Pokud jde o počet mužů, Morell jich měl na povel skoro tisíc a všechny pod přísahou. Dvě stě mužů tvořilo Velkou radu, která vydávala rozkazy pro zbývajících osm set. Odpovědnost nesli podřízení. V případě, že vypověděli poslušnost, byli souzeni nebo se spolehlivým kamenem na nohou svrženi do hlubokých vod divoké řeky. Většinou to byli mulati. Jejich zločinecký úkol byl následující:

Přizdobeni dočasně nějakým přepychovým prstenem - aby vypadali důvěryhodně - objížděli rozlehlé plantáže na Jihu. Vyhlédli si nějakého zoufalého černocha a nabídli mu svobodu. Vyzvali ho, aby svému pánu utekl, a oni že ho potom opět prodají na některé vzdálené farmě. Poté mu přenechají určité procento z jeho prodejní ceny a pomůžou mu k dalšímu útěku. A nakonec ho dopraví do některého svobodného státu. Peníze a svoboda, dolary zvučící stříbrem svobody - může existovat lákavější pokušení? Otrok se odhodlal ke svému prvnímu útěku.

Přirozenou cestou byla řeka. Kánoe, dno parníku, větší člun, velká pramice s budkou na přídi jako nebesy nebo se vzdutou celtovinou plachet - zkrátka cokoli a kdekoli, pokud se ovšem člověk uměl správně orientovat a spolehl se na neúnavnou řeku... Prodali ho na jiné plantáži. Opět utekl pod ochranu třtinových lánů nebo nějaké strže. A tu se ti ukrutní dobrodějové, jimž mezitím přestával důvěřovat, začali odvolávat na jakési podivné výdaje, prohlašujíce, že ho musí ještě jednou prodat. Až se prý vrátí, dají mu podíl z obou prodejů a svobodu. Muž se nechal prodat, nějakou dobu pracoval a nakonec opět podstoupil riziko

střetnutí s honícími psy a karabáčem a vyrazil na svůj poslední útěk. Vracel se celý zkrvavený, zpocený, zoufalý a ospalý.

Konečná svoboda

Pozoruhodný je též právní aspekt celé záležitosti. Morellovi zabijáci nenabídli černocha k prodeji dříve, dokud jeho původní majitel útěk neohlásil a nevypsal odměnu pro nálezce. To znamenalo, že ho kdokoli mohl zadržet, takže jeho následný prodej nebyla krádež, ale pouze zneužití důvěry. Dovolávat se v tomto případě spravedlnosti občanskoprávní cestou znamenalo zbytečně mrhat prostředky, protože odškodné stejně nebylo nikdy vyplaceno.

Všechny tyto okolnosti byly samozřejmě největším důvodem ke spokojenosti, ale ne natrvalo. Černoch totiž mohl promluvit - z čiré vděčnosti nebo ze zoufalství. Stačilo pár skleniček žitné whisky v nevěstinci Káhira, Illinois, kam ten zatracený otrok přišel utratit stříbrná pesa, která mu ostatně ani nemuseli dávat, a tajemství rázem přestalo být tajemstvím. Na Severu tehdy agitovala jistá abolicionistická strana, sebranka nebezpečných bláznů, kteří neuznávali majetnická práva, horlili pro osvobození černochů a podněcovali je k útěku. Morell se s těmito anarchisty nemínil zaplétat. Nebyl Yankee, ale jižanský běloch s bílými předky, který snil o tom, jak zanechá obchodů, stane se váženým občanem a bude se těšit ze svých bavlníkových lánů a zástupů shrbených otroků. Zkušenost ho naučila, že se nevyplácí zbytečně riskovat.

Uprchlík čekal svobodu. A tu si podmračení mulati Lazaruse Morella předali rozkaz, kteiý mohl mít podobu pouhého bezeslovného posuňku, a postarali se, aby se dotyčný navždy rozloučil se svým zrakem, sluchem, hmatem, slun-

cem, hanebností, časem, dobroději, milosrdenstvím, vzduchem, psy, vesmírem, nadějí, potem a vůbec celou svou maličkostí. Stačila jedna kulka, zákeřná rána dýkou nebo úder něčím tvrdým a mississippské želvy a parmy převzaly poslední zprávu.

Katastrofa

Kšeft, o jehož zdárný chod se starali tak důvěryhodní muži, musel prosperovat. Na počátku roku 1834 už měl Morell na svém kontě sedmdesát „emancipovaných" černochů a další se chystali následovat své šťastné předchůdce. Operační prostor se rozrostl, a proto bylo zapotřebí najmout další pomocníky. Věrnost přísahal také jeden mládenec z Arkansasu, jakýsi Virgil Stewart, který se velice záhy proslavil svou krutostí. Byl to synovec jednoho ctihodného občana, který přišel o mnoho otroků. Tento mladík porušil v srpnu 1834 svou přísahu a Morella i s jeho kumpány udal. Morellův dům v New Orleansu byl obklíčen strážci spravedlnosti. Ovšem buď z nepozornosti, nebo proto, že byl někdo podplacen, Morellovi se zkrátka podařilo uniknout.

Uplynuly tři dny. Morell se po celou tu dobu skrýval v jednom starobylém domě na ulici Toulouse, jehož patia byla plná popínavých rostlin a soch. K jídlu toho zřejmě moc neměl a většinu času trávil tím, že bloumal bosý po velkých temných místnostech a zamyšleně kouřil doutníky. Po jednom domácím otroku poslal dva dopisy do města Natchezu a jeden do Red Riveru. Čtvrtého dne vešli do domu tři muži a až do svítání se s Morellem na čemsi domlouvali. Pátého dne Morell vstal ještě před rozbřeskem, požádal o břitvu a pečlivě se oholil. Oblékl se a vyšel z domu. Rozvážně a pomalu prošel předměstskými koloniemi

na Severu. Teprve když se ocitl ve volné přírodě na dolním toku Mississippi, jeho krok se stal lehčím.

Jeho plán se vyznačoval opileckou smělostí. Počítal s pomocí posledních mužů, kteří mu ještě mohli být zavázáni: s ochotnými černochy z Jihu. Byli svědky, jak jejich kamarádi utekli a už se nevrátili. To znamenalo, že věřili v jejich osvobození. Morell měl v úmyslu podnítit všeobecné povstání černochů, které by vyústilo v útok na New Orleans, jeho vydrancování a obsazení celého území. Sražený na kolena, zrazený a málem odepsaný Morell snil o kontinentální odvetě: odvetě, při které by se zločinnost vzepjala téměř k vykupitelským a dějinným rozměrům. Zamířil proto do Natchezu, kde se těšil největší autoritě. Níže přepisuji jeho vlastní svědectví o téhle výpravě:

„Musel jsem jít čtyři dny pěšky, než se mi podařilo sehnat koně. Pátého dne jsem se zastavil u jedné říčky, abych si nabral vodu a odpočinul si. Zrovna jsem seděl na kládě a pozoroval tou dobou rušný provoz na cestě, když tu jsem spatřil, jak se ke mně blíží jakýsi jezdec na pěkně stavěném tmavém koni. Jakmile jsem ho uviděl, hned mi bylo jasné, že toho koně musím dostat. Postavil jsem se, zamířil na jezdce parádní bubínkový revolver a poručil mu, aby z koně slezl. Když to učinil, uchopil jsem levačkou uzdu, ukázal mu k říčce a poručil, aby šel napřed. Ušel asi dvě stě kroků a zastavil se. Přikázal jsem mu, aby se svlékl. Opáčil mi, že když už ho chci mermomocí zabít, rád by se před smrtí alespoň pomodlil. Namítl jsem, že na nějaké modlení nemám čas. Padl na kolena a já jsem ho jednou ranou do zátylku skolil. Naráz jsem mu rozřízl celé břicho, vyvrhl útroby a hodil ho do říčky. Pak jsem prohledal jeho kapsy a objevil čtyři sta dolarů sedmatřicet centů a k tomu nějaké papíry, s jejichž prohlížením jsem se nezdržoval. Měl dobré zbrusu nové boty, které mi padly jako ulité. Ty svoje, už dost obnošené, jsem také hodil do říčky.

Tímto způsobem jsem přišel ke koni, kterého jsem potřeboval pro svůj vjezd do Natchezu."

Konec

Morell v čele černých zástupů, které sní o tom, jak ho pověsí. Morell oběšený armádou černochů, kterým chtěl velet - s lítostí doznávám, že tento příběh od Mississippi se takového velkolepého rozuzlení nedočkal. A dokonce proti všem pravidlům básnické spravedlnosti (či básnické symetrie) musíme přiznat, že jeho zločiny nedošly odplaty ani v říční hlubině. Lazarus Morell zemřel druhého ledna roku 1935 na plicní embolii v natchezské nemocnici, kam byl převezen pod jménem Silas Buckley. Jeden z pacientů na společném pokoji ho poznal. Druhého a čtvrtého ledna se otroci na některých plantážích pokusili o vzpouru, ale ta byla celkem bez většího krveprolití potlačena.

NEUVĚŘITELNÝ PODVODNÍK TOM CASTRO

Nazývám ho tak proto, že pod tímto jménem jej kolem roku 1850 znali na ulicích a v domech v Talcahuanu, Santiagu de Chile a Valparaísu, a také proto, že povazuji za správné, aby se nyní, při svém návratu do těchto krajů, opět takto představil - byť třeba jen jako přelud a námět pro sobotní rozptýlení.* V civilní matrice ve Wappingu je zapsán pod jménem Arthur Orton a datem sedmého června roku 1834. Víme, že pocházel z rodiny řezníka, že v dětství poznal jednotvárnou bídu londýnských chudinských čtvrtí a že pocítil volání moře, což není nic neobvyklého. *Run away to sea,* utéct na moře - tradiční anglický způsob vyvázání se z rodičovské autority, iniciace hrdiny. Nabádá k tomu nejen zeměpisná poloha, ale i Písmo: *Ti, kteří se vydávají na lodích na moře, kdo konají dílo na nesmírných vodách, spatřili Hospodinovy skutky, jeho divy na hlubině* (Žalm 107). Orton utekl z ubíjejícího prostředí předměstí, jehož barva připomínala spálenou růži, a vydal se na mořskou plavbu; při pohledu na Jižní kříž pocítil obvyklé rozčarování a v přístavu ve Valparaísu práskl do bot. Byl to přitroublý kliďas. Samozřejmě by býval mohl (a měl) umřít hlady, ale díky své prostoduché žoviálnosti, věčně usměvavé tváři a bezmezné mírnosti si získal sympatie rodiny jistého Castra, jehož jméno přijal za své. Po téhle jihoamerické epizodě nezůstala žádná stopa, ale jeho vděč-

* *Touto metaforou chci čtenáři připomenout, že uváděné hanebné životopisy vycházely v sobotní příloze jednoho večerníku.*

nost nevyprchala, protože v roce 1861 se objevil v Austrálii stále pod stejným jménem: Tom Castro. V Sydney se seznámil s jakýmsi Boglem, černým sluhou. V podstatě ošklivý Bogle se vyznačoval onou majestátní usedlostí a solidností technicky dokonalé stavby, jaké bývají charakteristické pro černého muže pokročilého věku tělnatého a vzbuzujícího respekt. Kromě toho se vyznačoval vlastností, kterou některé etnografické příručky jeho rase upírají: geniálními nápady. Za chvíli se o tom budeme moci přesvědčit. Byl to poctivec vybraných mravů, jehož pradávné africké atavismy byly velmi výrazně usměrněny kalvínskými zvyky a zlozvyky. Až na boží navštívení, o nichž pohovoříme později, byl zcela normální; jeho jedinou výstřední vlastností bylo ostýchavé a ustrašené postávání na křižovatkách ulic z obavy, aby se z některé světové strany znenadání nepřiřítil nějaký povoz a neukrátil jeho pozemskou pouť.

Orton ho jednou večer spatřil postávat u jakéhosi zchátralého nároží v Sydney a rozhodl se, že imaginární smrt obelstí. Když se na něho dostatečně vynadíval, nabídl mu rámě a oba udiveně přešli zcela klidnou ulici. Tenkrát vpodvečer se zrodil patronát nejistého a majestátního černocha nad kulaťoučkým větroplachem z Wappingu. V září roku 1965 si oba přečetli vjednom místním deníku jisté zoufalé oznámení:

Zbožňovaný muž mrtev

Koncem dubna 1854 (tedy v době, kdy Orton zavdal podnět ke zmíněným výlevům chilské pohostinnosti široké jako tamní patia) ztroskotal ve vodách Atlantiku parník *Mermaid,* který plul z Rio de Janeira do Liverpoolu. Mezi oběťmi byl též Roger Charles Tichbome, anglický voják

vychovaný ve Francii a majorátní výhonek jednoho z předních katolických rodů Anglie. Vypadá to sice nepravděpodobně, ale faktem je, že smrt tohoto pofrancouzštělého mladíka, který hovořil anglicky s tím nejrafinovanějším pařížským přízvukem a zároveň vzbuzoval onu zvláštní nevraživost, jakou může budit jen francouzský důvtip, šarm a puntičkářství, vyvolala v Ortonově životě zásadní a zcela ojedinělou proměnu. Lady Tichbomová, Rogerova nešťastná matka, odmítla uvěřit v synovu smrt a ve všech nejpřednějších novinách světa nechala otisknout zoufalé oznámení. Jedno z nich se ocitlo také v měkkých, černým smutkem potažených rukách černocha Bogleho, který dostal geniální nápad.

Síla rozdílnosti

Tichbome byl urostlý a upjatý kavalír s ostrými rysy, snědou pletí, černými a hladkými vlasy, živým pohledem a svým způsobem až nepříjemně vybranou mluvou; naproti tomu Orton byl nevychovaný neotesanec a rozložitý pupkáč s bezmezné rozplizlými rysy, jakoby pihovatou kůží, kučeravými kaštanovými vlasy, přiospalým pohledem a ledabyle neurčitým mluvním projevem. Bogle si vzal do hlavy, že Ortonovou povinností je nalodit se na první parník do Evropy a uspokojit naděje lady Tichbomové, které se přihlásí jako její syn. Plán se vyznačoval bláznivou vynalézavostí. Uvedu jednoduchý příklad. Kdyby si v roce 1914 nějaký podvodník usmyslel, že se stane německým císařem, to hlavní, co by musel napodobit, by byl nahoru zahnutý knír, chromá paže, panovačné obočí, šedý plášť, slavnostně ometálovaná hruď a vysoká přilbice. Ovšem Bogle by v takovém případě byl rafinovanější: kaiser v jeho podám by byl bezvousý, neměl by žádné vojenské atributy ani

čestnou orlici a o zdravém stavu jeho levé paže by nebylo nejmenších pohyb. Pokračovat v rozvíjení této metafory by bylo zbytečné; stačí konstatovat, že Tichbome v Bogleho vydání byla měkkýšovitá postava s mile blbečkovským úsměvem, kaštanovými vlasy a beznadějnou neznalostí francouzštiny. Bogle dobře věděl, že dopracovat se k dokonalému faksimile kýženého Rogera Charlese Tichboma je zhola nemožné. Věděl rovněž, že veškeré případné podobnosti by vedly pouze k ještě většímu vyniknutí některých nevyhnutelných rozdílů. A proto také na veškerou podobnost rezignoval. Intuitivně vytušil, že naprostá nezpůsobilost k dokonalému napodobení bude přesvědčivým důkazem, že nejde o podvrh, protože nikdo by přece takto okatě nedával v sázku alespoň tu nejelementámější věrohodnost. Kromě toho nelze opominout ani všemocnou nápomoc času: čtrnáctiletý pobyt na jižní polokouli a rány osudu mohou člověka vskutku změnit.

Tento postup byl opodstatněn mimo jiné i tím, že opakované a nesmyslné inzeráty lady Tichbomové svědčily o jejím nevyvratitelném přesvědčení, že Roger Charles nezahynul, a odhodlání poznat ho stůj co stůj.

Setkání

Ke všemu svolný Tom Castro napsal lady Tichbomové dopis. Aby svou totožnost podepřel přesvědčivými důkazy, odvolával se na dvě mateřská znamínka pod levou prsní bradavkou a onu bolestnou, ale o to pamětihodnější příhodu z dětství, kdy na něho zaútočil včelí roj. Sdělení bylo krátké a vzhledem ke Castrově a Bogleho průpravě bez zbytečných pravopisných skrupulí. Pohroužena v jednom pařížském hotelu do své velkolepé samoty, dáma přečetla dopis se slzami v očích několikrát po sobě a za pár dnů

usoudila, že předložené důkazy o totožnosti jejího syna jsou pravé.

Šestnáctého ledna 1897 Roger Charles Tichbome vstoupil do zmíněného hotelu ve šlépějích svého ctihodného sluhy Ebenezera Bogleho. Byl to tenkrát velice slunný zimní den; unavené oči lady Tichbomové byly zastřeny slzami. Černoch otevřel dokořán všechna okna. Světlo posloužilo jako maska: matka poznala ztraceného syna a otevřela mu svou náruč. Když ho teď měla vedle sebe doopravdy, mohla zapomenout na jeho deník a dopisy, které jí kdysi posílal z Brazílie: pouhé zbožňované odlesky, které prosvětlovaly její pochmurnou čtrnáctiletou samotu. S pocitem pýchy mu je vrátila - ani jeden nechyběl.

Bogle se co nejdiskrétněji pousmál: konečně měl konkrétní podklad pro vzkříšení líbezného přeludu Rogera Charlese.

Ad maiorem Del gloriam

Toto blažené setkání, proběhnuvší jakoby v těch nejlepších tradicích klasické tragédie, mělo být vyvrcholením příběhu o cestě ke třem zajištěným, nebo alespoň pravděpodobně šťastným životům: skutečné matky, podvrženého a chápavého syna a jednoho spiklence, jehož odměnou byla apoteóza vlastního prozíravého důvtipu. Ovšem Osud, kterýmžto jménem označujeme nekonečné a ustavičné působení tisícerých vzájemně promíchaných příčin, rozhodl jinak. Lady Tichbomová zemřela v roce 1870 a příbuzní podali na Arthura Ortona žalobu pro neoprávněné zmocnění se cizího občanského statutu. Neovlivněni slzami a samotou, ale jen svou hrabivostí, na žádného obtloustlého a takřka negramotného ztraceného syna, který se tak znenadání vynořil odkudsi z Austrálie, nikdy nevěřili. Orton

mohl počítat s podporou nesčetných věřitelů, kteří z obavy o své pohledávky dosvědčili, že on je pravý Tichbome.

Spoléhal se též na přátelství rodinného advokáta Edwarda Hopkinse a antikváře Francise J. Baigenta. Ale ani tohle všechno nestačilo. Bogle usoudil, že k vítězství v tomto střetnutí je zapotřebí získat na svou stranu rovněž nějaký silný hlas veřejného mínění. Požádal o cylindr a neodmyslitelný deštník a vydal se hledat inspiraci po výstavných londýnských ulicích. Stmívalo se; Bogle bloumal ulicemi až do chvíle, kdy se medově zbarvený měsíc zdvojil v odlesku na pravoúhlých hladinách veřejných fontán. Sykl na drožkáře a nechal se zavézt k bytu antikváře Baigenta. Ten poslal do deníku *Times* dlouhý dopis, ve kterém dosvědčil, že údajný Tichbome je nestoudný podvodník. Podepsal se jako otec Gourdon z Tovaryšstva Ježíšova. Další papeženecká svědectví následovala. Účinek byl okamžitý: dobří lidé se jen utvrdili v přesvědčení, že sir Roger Charles se stal obětí hnusného jezuitského komplotu.

Kočár

Proces trval sto devadesát dnů. Na sto svědků přísahalo, že obviněný je Tichbome, mezi nimi též čtyři přátelé ve zbrani od šestého dragounského pluku. Jeho stoupenci nepřestávali opakovat, že není žádný podvodník, protože kdyby byl, snažil by se napodobit své portréty z mládí. Nehledě na to, že za svého syna ho uznala sama lady Tichbornová a matka se přece nemůže mýlit. Všechno probíhalo dobře, či docela dobře, až do chvíle, kdy se objevila před soudem Ortonova bývalá milenka. Bogleho tenhle zákeřný manévr „příbuzných" vůbec nevyvedl z míry; požádal o cylindr a deštník a vypravil se do výstavných londýnských ulic vyprosit si třetí osvícení. Nikdy se už nedozvíme, zda

se mu ho vskutku dostalo. Poblíž Primrose Hillu ho dostihl ten hrozný kočár, který ho již celá léta pronásledoval. Bogle ho viděl přijíždět, vykřikl, ale nebylo mu to nic platné. Byl prudce sražen na dlažbu. Kmitající kopyta staré herky mu roztříštila hlavu.

Přízrak

Tom Castro byl Tichbomových přeludem, ale jen ubohým; oživovala ho Bogleho genialita. Když mu oznámili, že Bogle je mrtev, sesypal se. Ještě sice chvíli předstíral, ale jeho nadšení postupně sláblo a jeho protimluvy nabývaly čím dál hrozivějších rozměrů. Výsledek nebylo těžké uhodnout.

Dvacátého sedmého února roku 1874 byl Arthur Orton alias Tom Castro odsouzen ke čtrnácti letům nucených prací. V žaláři si získal sympatie; bylo to přece jeho řemeslo. Trest mu byl za příkladné chování snížen o čtyři roky. Když vyšel z pohostinného vězeňského prostředí, začal objíždět vesnice a města Spojeného království a pořádat malé přednášky, na nichž se jednou prohlašoval za nevinného, kdežto podruhé se naopak ke svému přečinu opětovně doznával. Jeho skromnost a touha zalíbit se mu byly tak vrozené, že často začínal večer svou obhajobou a končíval ho doznáním; zkrátka vždy ochotný dostát přáním obecenstva.

Zemřel druhého dubna roku 1898.

VDOVA ČINGOVÁ, PIRÁTKA

Slovo *korzárky* v sobě skrývá nebezpečí, že vyvolá jakousi mlhavě nepříjemnou vzpomínku: například na nějakou vyčpělou zarzuelu, ve které děvčata s očividným vzezřením pokojských předvádějí v záplavě kartónových napodobenin moře choreografické obrazy pirátek. Ovšem korzárky, obratné ženy, které se vyznaly v námořnictví, ve zvládání surových posádek a v pronásledování a plenění zámořských lodí, vskutku existovaly. K takovým ženám patřila i Mary Readová, která jednou prohlásila, že pirátské řemeslo není pro každého a že jako takové vyžaduje, má-li být vykonáváno důstojně, mužnou odvahu, přesně takovou, jako má ona. V drsných počátcích své kariéry, když ještě nebyla kapitánkou, byl jeden z jejích milenců potupen na palubě jakýmsi rváčem. Mary ho vyzvala na souboj; jak bývalo na karibských ostrovech dávným zvykem, bila se s ním takříkajíc na dvě ruce: v levé držela podlouhlou a nespolehlivou pistoli, kdežto v pravé spolehlivou šavli. Pistole selhala, zatímco šavle učinila povinnosti zadost… Někdy kolem roku 1720 odvážná kariéra Mary Readové skončila na španělské šibenici v jamajském městě Santiago de la Vega.

Další pirátkou ve zdejších mořích byla Anně Bonneyová, nádherná Irka s vysokými ňadry a ohnivými vlasy, která nejednou nasazovala své tělo při zteči lodí. S Mary Readovou sdílela osud ve zbrani i na šibenici. Její milenec kapitán John Rackam se s ní také podělil o smyčku. Anne, obměnivši ostrou výtku A'išy Boabdilovi, mu pohr-

davě vyčetla: „Kdybys bojoval jako chlap, neoběsili by tě jako psa.“

Jiná pirátka, jejíž život byl ještě bouřlivější a mnohem delší, působila v širých prostorách asijských vod mezi Žlutým mořem a řekami na annamských hranicích. Mám na mysli ostřílenou bojovnici vdovu Čingovou.

Léta učednická

Někdy kolem roku 1797 založili akcionáři černých pirátských eskader, které brázdily tamní moře, konsorcium, jehož admirálem jmenovali jakéhosi Činga, muže přísného a zkušeného. Ten si při nájezdech na pobřeží počínal tak nesmlouvavě a příkladně, že vyděšení obyvatelé se dary a slzami začali dovolávat císařské pomoci. Jejich úpěnlivé prosby zůstaly nevyslyšeny: bylo jim doporučeno, aby své osady podpálili, zapomněli na rybolov, odstěhovali se do vnitrozemí a naučili se neznámému řemeslu, jakémusi zemědělství. Obyvatelstvo se zachovalo podle příkazu a napálení útočníci nalezli jen prázdné pobřeží. Museli se proto přeorientovat na přepadávání lodí; tento způsob drancování byl ještě škodlivější než ten první, protože vážně narušoval obchod. Císařská vláda nelenila a bývalým rybářům přikázala opustit pluhy a dobytčí potahy a znovu oprášit vesla a sítě. Rybáři se při představě někdejších hrůz srotili, takže se úřady rozhodly pro jiné řešení: jmenovat admirála Činga vrchním správcem Císařských stájí. Čing se chystal nabízený úplatek přijmout. Akcionáři se to zavčas dozvěděli a jejich počestné rozhořčení nalezlo výraz v otrávené porci pražených housenek s rýží. Pochoutka měla osudné následky: bývalý admirál a novopečený vrchní správce Císařských stájí odevzdal svou duši mořským božstvům. Vdova, kterou ta dvojná-

sobná zrada úplně proměnila, svolala piráty, seznámila je se složitostí případu a vyzvala je, aby nespoléhali na klamnou shovívavost císaře a služby nevděčných akcionářů s travičskými sklony. Navrhla jim plenit na vlastní pěst a zvolit si nového admirála. Vybrali si vdovu Čingovou. Byla to žena šlachovité postavy, přiospalého pohledu a vykotlaného úsměvu. Její olejovité vlasy, černé jako uhel, se leskly víc než oči.

Poslušný jejích rozvážných povelů, vrhly se lodě vstříc nebezpečí a širému moři.

Mužstvo

Následovalo třináct příkladně dobrodružných let. Loďstvo tvořilo šest flotil plavících se pod nejrozmanitějšími vlajkami: červenou, žlutou, zelenou, černou, tmavě fialovou a s hadem, což byla kapitánská loď. Velitelé se jmenovali Pták a Kámen, Pohroma jitřní vody, Klenot posádky, Rybí vlna a Vysoké slunce. Stanovy, vypracované osobně vdovou Čingovou, se vyznačovaly nesmlouvavou přísností a jejich přesný a lakonický styl se obešel bez jakékoli rétoriky a mdlé květnatosti, jejichž majestátnost činí oficiální čínský styl spíš směšným, což za chvíli doložíme křiklavými příklady Uvádím zde některé odstavce stanov:

Veškerý majetek pocházející z nepřátelských lodí bude přemístěn do skladiště a tam evidován. Každý pirát obdrží později pětinu ze své kořisti; zbytek zůstane uložen ve skladišti. Porušení tohoto nařízení se trestá smrtí.

Pirát, který bez výslovného souhlasu opustí své stanoviště, bude potrestán tím, že mu budou veřejně propíchnuty uši. V případě opakování přestupku bude popraven.

Na palubě je zakázáno obchodovat s ženami odvlečenými z vesnic; takový obchod smí probíhat jen v podpa-

lubí a jen se souhlasem nadřízeného. Porušení tohoto předpisu se trestá smrtí.

Ze svědeckých výpovědí zajatců vyplývá, že piráti se živili především suchary, tlustými vykrmenými krysami a vařenou rýží a že ve dnech bojových výpadů mívali ve zvyku mísit střelný prach s alkoholem. Ve chvílích odpočinku přicházely ke slovu falešné karty a kostky, pohár a pravoúhelník hry „fantan“, vizionářská dýmka opia a lampička. Nejoblíbenější zbraní byly dva meče pro souběžné použití. Před ztečí si potírali lícní kosti a celé tělo česnekovým extraktem, což měl být spolehlivý talisman proti potupným střelám z ohnivých jícnů.

Každý člen posádky měl svou ženu, ovšem kapitán míval harém pěti až šesti žen, které se po vítězné bitvě obměňovaly.

Hovoří Ťia-ťing, mladý císař

Někdy v polovině roku 1809 vyšel císařský edikt, z něhož uvádím první a poslední část. Jeho styl se stal terčem četných kritik:

Lidé nešťastného a škůdcovského založení, lidé, kteří šlapou po chlebu, lidé, kteří neslyší volání výběrčích daní a sirotků, lidé, pod jejichž svrchním šatem se skrývá podoba fénixe a draka, lidé, kteří popírají pravdu tištěných knih, lidé, kteří dopouštějí, aby jejich slzy odtékaly na Sever, porušují pokojné štěstí našich řek a odvěkou spolehlivost našich moří. V poškozených a křehkých lodích dnem i nocí čelí bouřím. Jejich počínání není prospěšné: nejsou a nikdy nebyli opravdovými přáteli mořeplavce. Místo aby mu poskytli pomoc, hnáni strašlivou zběsilostí vrhají se na něj a sesílají na něho zkázu, mrzačící rány nebo smrt. Porušují tak přirozené zákony Ves-

míru, takže řeky se vylévají z břehů, ty se propadají do jejich hlubin, synové se obracejí proti otcům a principy vlhkosti a sucha jsou porušeny...

...Proto tě pověřuji potrestáním, admirále Kuo-langu. Pamatuj, že shovívavost je výsadou císařů a že by bylo od poddaného troufalé chtít si ji přisvojit. Buď krutý, spravedlivý, poslušný, vítězný!

Náhodná narážka na poškozená plavidla byla přirozeně falešná. Jejím účelem bylo podpořit odvahu trestné výpravy Kuo-langa. Po devadesáti dnech se loďstvo vdovy Čingové střetlo se silami Říše středu. Téměř tisíc lodí zápolilo od slunka do slunka. Celou akci doprovázela smíšená sborová ozvěna zvonů, bubnů, dělových salv, kleteb, gongů a věšteb. Síly Říše byly rozprášeny. Ke slovu nepřišla ani slíbená milost, ani tolik doporučovaná krutost. Kuo-lang se rozhodl pro rituál, který je našim poraženým generálům cizí: sebevraždu.

Vyděšená pobřeží

A potom vtrhlo do ústí řeky Si-ťiang na šest set válečných džunek a čtyřicet tisíc vítězných pirátů ve službách pyšné Vdovy; v celém poříčí zůstávali po nich jen sirotci, odlesky planoucích požárů a vzpomínky na hrůzostrašné hodokvasy. Některé vesnice byly celé srovnány se zemí. Z jedné osady bylo odvlečeno na tisíc zajatců. Sto dvacet žen, které se v nastalém všeobecném zmatku pokusily ukrýt v okolních sítinách a rýžovištích, bylo prozrazeno nezadržitelným pláčem jednoho děcka a všechny byly později prodány v Macau. Přestože se všechny tyto pustošivé nájezdy odehrávaly dost daleko, ozvěna zoufalého pláče a zármutku se donesla až k Ťia-ťingovi, Synu nebes. Někteří historici jsou toho názoru, že tyto události ho bolely méně

než zkáza jeho trestné výpravy. Faktem však je, že zorganizoval další výpravu, ještě větší co do počtu korouhví, námořníků, vojáků, válečné výzbroje, zásob, věštců a astrologů. Velitelem byl tentokrát Ting-kuej. Tohle obrovské množství lodí zaplavilo celou deltu Si-ťiangu a uzavřelo pirátské eskadře cestu. Vdova se chystala k bitvě. Věděla, že bude těžká, přetěžká, téměř beznadějná; noci a měsíce, během kterých se jen drancovalo a zahálelo, oslabily její mužstvo. Bitva nikdy nezačala. Slunce pomalu stoupalo po obloze a opíralo se do povlávajících rákosových stébel. Muži a zbraně vyčkávali. Poledne se stávala stále neúprosnějšími a siesty se prodlužovaly.

Drak a liška

Ovšem z lodí císařské eskadry se večer co večer rojila hejna pomalých a lehkých draků, kteří se ladně snášeli na hladinu a na nepřátelské paluby. Byly to létající skládanky z papíru a třtinových listů, něco jako komety, a na jejich stříbřitém nebo červeném povrchu se opakovaly stále stejné znaky. Vdova s úzkostí zkoumala tyto pravidelně se objevující meteory, z jejichž vzkazů se pozvolna vynořovala zmatená pověst o draku, který vždy chránil lišku, přestože byla stále tak nevděčná a libovala si ve zločinech. Měsíc na nebi se tenčil a papírové a třtinové figurky přinášely každý večer téměř nepostřehnutelně obměňovanou zprávu o stále stejném příběhu. Vdova klesala na duchu a přemýšlela. Když se na zrudlé hladině objevil odraz měsíce v úplňku, všechno nasvědčovalo, že příběh spěje ke svému vyvrcholení. Nikdo neví, zda na lišku zapůsobila vidina bezmezné císařské milosti nebo nekonečného trestu, ale nevyhnutelné rozuzlení bylo již na dosah. Vdova konečně pochopila. Oba své meče hodila do řeky, po-

klekla na dno člunu a přikázala, aby ji zavezli k veliteli císařského loďstva.

Stmívalo se; nebe bylo plné draků, tentokrát žlutých. Vdova si potichu šeptala jakousi větu. Když vystupovala na palubu, pravila: „Liška hledá křídlo draka."

Apoteóza

Kronikáři tvrdí, že liška dosáhla odpuštění a že se během svého dlouhého stáří věnovala pašování opia. Přestala být Vdovou; přijala jméno, které můžeme přeložit jako Lesk pravého osvícení.

A toho dne (píše jeden historik) *lodě získaly opět svůj mír. Čtyfmoří a nespočetné řeky se opět staly spolehlivou a šťastnou cestou.*

Rolníci mohli prodat meče a koupit si volské potahy, aby zorali svá pole. Přinášeli oběti, modlili se na horských vrcholech a přes den plesali, prozpěvujíce si za paravány.

DODAVATEL NIČEMNOSTÍ MONK EASTMAN

Američani odtud

Dva chlápkové ve spořádaných černých oblecích, jejichž siluety se ostře rýsují na pozadí blankytných zdí nebo vysokého nebe, předvádějí na vysokých podpatcích smrtelně vážný tanec spárovaných nožů, dokud některému z mužů nespadne z ucha karafiát a on tak svou smrtí v horizontální poloze neučiní tečku za tancem bez hudebního doprovodu. Druhý muž si spokojeně nasadí širák a zbytek svého života zasvětí vyprávění o tomhle souboji podle všech pravidel. A to je celý a podrobný příběh našeho lotra. Příběh znesvářených mužů z New Yorku je mnohem neuvěřitelnější a ošklivější.

Američani odtamtud

Historie newyorských gangů (popsaná v roce 1928 Herbertem Asburym v solidním čtyřsetstránkovém svazku osmerkového formátu) se vyznačuje spletitostí, krutostí a leckdy i nebetyčnou omezeností barbarských kosmogonií. Sklepy starých pivovarů, které předělali na černošské činžáky, rachitický New York s třípodlažními domy, lupičské bandy jako Bahenní andělé *(Swamp Angels),* kteří se potloukali v bludištích stok, lupičské bandy jako *Daybreak Boys* (Jitřní hoši) s předčasně vyspělými deseti- až jedenáctiletými vrahy, samotářští a drzí obři jako Divoké buřinky *(Plug Uglies),* kteří vyvolávali na tváři bližních udivený úsměv, protože nosili cylindr vycpaný vlnou a široké koši-

le, jejichž záhyby povlávaly v závanech periferního větru, ale kromě toho také obušky a spolehlivé pistole; loupežné bandy jako Mrtví králíci *(Dead Rabbits),* kteří zahajovali bitky s mrtvým králíkem na špici klacku; muži jako Johnny Dolan alias Dandy, proslulý svou napomádovanou kadeří nad čelem, hůlkou s rukojetí ve tvaru opičí hlavy a drobnou měděnou věcičkou na palci, kterou vyrážel protivníkům oči; chlapi jako Kit Bums, který dokázal jediným skousnutím utrhnout živé kryse hlavu; muži jako Slepoun Danny Lyons, plavovlasý mladík s bezedně mrtvým pohledem a pasák tří holek, které ho pyšně obletovaly; řady domů s červenou lucernou - jako například ty, co patřily sedmi sestrám z Nové Anglie, které věnovávaly štědrovečerní výdělek na dobročinné účely; arény, v nichž zápasili vyhladovělé krysy a psi, čínské herny, ženy jako několikanásobná vdova Red Norah, předmět lásky a pýchy všech vůdců bandy takzvaných *Gophers;* ženy jako Holubička Lizzie, která po popravě Dannyho Lyonse oblékla vdovský smutek a byla podřezána Útlocitnou Maggií, jež jí vyčetla dávnou vášeň k mrtvému a slepému muži; srocení, jako bylo to roku 1863, kdy během týdenního běsnění dav podpálil na sto domů a málem se zmocnil celého města; pouliční bitky, při kterých mohl člověk zmizet jako v moři, neboť byl rozdupán na kaši; zloději a traviči koní jako Yoske Negr - tohle všechno tvoří předivo oné zamotané historie. Jejím nejslavnějším hrdinou je Edward Delaney alias William Delaney alias Joseph Marvin alias Joseph Morris alias Monk Eastman, pohlavár dvanácti set mužů.

Hrdina

Týhle mnohonásobné finty (nepříjemné jako hra se škraboškami, kdy jeden pořádně neví, kdo je kdo) vylučují,

abychom určili jeho pravé jméno - pokud ovšem uvěříme, že něco takového je na světě vůbec možné. Jisté je jen tolik, že ve williamsburgské matrice v Brooklynu je zapsán pod jménem Edward Ostermann, později amerikanizovaným na Eastman. Zní to sice divně, ale faktem je, že tenhle bouřlivácký darebák byl Hebrej. Jeho otec byl majitelem jedné restaurace, která patřila k takzvaným „košer" podnikům, v nichž muži s rabínskými plnovousy mohou bez nebezpečí konzumovat odkrvené a trojnásobně očištěné maso předpisově podříznutých telat. S otcovou pomocí si někdy kolem roku 1892 otevřel ve svých devatenácti letech ptáčnictví. Zvídavý zájem o život zvířat, jejich jednoduché reakce a nevyzpytatelnou nevinnost byl jeho celoživotní vášní. Později, v zářných dobách své kariéry, kdy opovržlivě odmítal doutníky z kukuřičného listu, ubalené pihovatými *sachemy* z Tammany, a v jednom z prvních automobilových modelů, který vypadal jako věrná kopie gondoly, navštěvoval ty nejlepší nevěstince, si otevřel další krycí obchod, v němž nalezlo útulek na sto ušlechtilých koček a přes čtyři sta holubů; koupit si je však nemohl jen tak někdo. Ke každému zvířeti měl individuální vztah a svůj okrsek často obcházel s kočkou v náručí, následován dalšími kočkami, které se chtěly dostat na její místo.

Byl to muž zkázonosného a velkolepého zjevu. Měl krátký býčí zátylek, mohutný hrudník, dlouhé rváčské ruce, zlomený nos, v poměru k tělu nevýraznou tvář - ač protkanou zjizvenými stopami příběhů - a šmajdavý krok jezdce nebo námořníka. Košile ani sako nestály za řeč, na rozdíl od krátce zastřižené šošolky na kyklopské hlavě. Lidé si potrpí na svou pověst. Fyzicky vzato, obyčejný filmový pistolník napodobuje sám sebe, nikoli bezpohlavního á měkkýšovitého AI Capona. O Wolheimovi se říká, že si ho Hollywood vybral pro nápadnou shodu jeho rysů

s rysy mrzkého Monka Eastmana... Ten míval ve zvyku obcházet svou lotrovskou říši s modrým holubím opeřencem na rameni, podobně jako býk s tyrem na hřbetě.

Kolem roku 1894 oplývalo město New York četnými veřejnými tančímami. Eastman byl pověřen dohlížet v jedné z nich na pořádek. Legenda praví, že majitel o něho nestál, ale Monk ho přesvědčil o svých schopnostech tím, že napráskal dvěma hromotlukům, kteří to místo právě zastávali. Obávaný a sám - bez společníka - tam působil až do roku 1899.

Za každého odklizeného výtržníka si vyryl nožem na svém nelítostném obušku jednu čárku. Jednou v noci upoutala jeho pozornost jakási lesklá plešatá hlava, sklánějící se nad sklenicí piva; doklepnul ji jediným mocným úderem. „Chyběla mi jedna čárka do padesátky," holedbal se později.

Vůdce

Od roku 1899 byl Eastman nejen slavný muž, ale také volební předák v jedné důležité oblasti a výběrčí tučných provizí, které mu v jeho odporném lénu odváděli chmatáci, šlapky, hráčská doupata a domy s červenou lucernou. Sdružení i soukromníci se s ním před každou lumpárnou radili. Jeho honoráře byly následující: 15 dolarů za utržené ucho, 19 za zlomenou nohu, 25 za kulku v noze, 25 za ránu dýkou a 100 za obchod se vším všudy. Aby nevyšel ze cviku, vyřizoval si občas některé zakázky ve vlastní režii.

Kvůli jistému hraničnímu sporu (citlivému a nepříjemnému jako mnoho jiných, na které není v mezinárodním právu pamatováno) se dostal do křížku s Paulem Kellym, proslulým vůdcem jiného gangu. Střely a šťáiy hlídek zaručovaly nedotknutelnost rajónu. Eastman hranici jednou

ráno překročil a rázem byl napaden pěti muži. Jeho neuvěřitelné opičí tlapy a obušek tři z nich srazily k zemi, ovšem sám byl přitom dvakrát postřelen do břicha, takže ostatní se v domnění, že je mrtev, vzdálili. Eastman si čerstvou ránu ucpal palcem a ukazováčkem a opileckým krokem dovrávoral až do nemocnice. Život, vysoká horečka a smrt o něho sváděly po několik týdnů urputný zápas, ale z jeho rtů nevyklouzlo jediné udání. Když opustil brány nemocnice, byla válka hotovou věcí; za neustálých přestřelek trvala až do devatenáctého srpna roku 1903.

Rivingtonská bitva

Kolem stovky reků, kteří ve skutečnosti asi vypadali trochu jinak než na vybledlých fotografiích v trestním rejstříku, na sto reků načichlých tabákovým kouřem a alkoholem, s barevně lemovanými klobouky na hlavách, postižených - někdo více, někdo méně - zahanbujícími chorobami, kostižerem, zánětem průdušek a ledvinovými neduhy, na sto reků, právě tak bezvýznamných i skvělých jako ti u Trója či Junínu, svedlo v šeru pod oblouky *Elevated* temné noční klání. Zavinil to poplatek, který Kellyho pistolníci vymáhali na majiteli jedné herny, společníkovi Monka Eastmana. Jeden z pistolníků byl zabit a následná přestřelka přerostla v obrovskou revolverovou bitvu. Chráněni vysokými sloupy, pálili muži s hladce vyholenými bradami před sebe a proti nim dlouhá řada vytřeštěných očí v drožkách, plně obsazených netrpělivými posilami s celou baterií koltů v pěstích. Jaké asi byly pocity protagonistů téhle bitvy? V první chvíli (domnívám se) převládla krutá jistota, že bezhlavá palba ze sta revolverů je okamžitě všechny smete; když zjistili, že jim první salva neublížila, podlehli (domnívám se) dalšímu omylu, že jsou nezranitelní. Fak-

tem je, že bojovali se vší vervou, chráněni železem a nocí, Dvakrát zasáhla policie, kterou dvakrát odrazili. S prvním rozbřeskem se obraz bitvy rozplynul jako nějaký obscénní nebo přízračný sen. Pod velkými opěrnými oblouky zůstalo ležet sedm těžce zraněných, čtyři mrtví a jeden zabitý holub.

Cosi zaskřípalo

Místní politici, v jejichž službách Monk Eastman působil, vždycky halasně popírali, že by nějaké gangy existovaly, anebo tvrdili, že to jsou pouze zájmové spolky. Zbrklá rivingtonská bitka je vyděsila. Pozvali si oba náčelníky, aby je přesvědčili o nezbytnosti příměří. Kelly, který moc dobře věděl, že politikové mohou zadržet policii stokrát lépe než všechny revolvery značky Colt, okamžitě souhlasil; Eastman, nadmutý pýchou jako jeho hromotlucké tělo, prahnul po dalších detonacích a bitkách. Začal se cukat, takže mu museli pohrozit vězením. Nakonec se oba věhlasní darebáci sešli u baru, každý s doutníkem v ústech, pravicí na revolveru a houfem pistolníků kolem sebe. Dospěli k velice americkému řešení: o jejich při rozhodne boxerský *match.* Kelly byl rohovník mimořádně zručný. Souboj se konal v jakémsi skladišti a jeho atmosféra byla výstřední. Zúčastnilo se ho na sto čtyřicet diváků, chlápky z křivácké galerky počínaje a ženami s velkolepými a křehkými účesy konče. Trval dvě hodiny a skončil teprve úplným vyčerpáním soupeřů. Do týdne třeskly první výstřely. Monk byl již po bůhvíkolikáté zatčen. Jeho patroni si oddechli a dali od něho ruce pryč; soudce mu zcela oprávněně napařil deset let žaláře.

Eastman proti Německu

Když ještě stále otřesený Monk vyšel z bran Sing Singu, tisíc dvě stě ničemů z jeho gangu bylo dávno rozprášeno. Už se mu je nepodařilo dát dohromady, a proto začal jednat na vlastní pěst. Osmého září roku 1917 vyvolal jakési pozdvižení na veřejné ulici. Devátého narušil veřejný pořádek zase na jiném místě a vzápětí se přihlásil k jednomu pěšímu pluku.

O jeho vojenském tažení máme několik zpráv. Víme, že byl zapřisáhlým odpůrcem braní zajatců a že jednou téhle ubožácké zvyklosti osobně zamezil (stačila k tomu pažba pušky). Víme, že se mu podařilo utéci z nemocnice zpátky do zákopů. Víme, že se vyznamenal v bojích u Montfauconu. A víme, že později byl toho názoru, že řada povyražení na Bowery měla větší říz než celá evropská válka.

Záhadný a logický konec

Časně ráno pětadvacátého prosince roku 1920 bylo tělo Monka Eastmana nalezeno na jedné z hlavních newyorských ulic. Bylo provrtáno pěti střelami. V blažené nevědomosti o smrti a s jistým údivem kolem něho poskakovala ta nejobyčejnější kočka.

NEZIŠTNÝ VRAH BILLY HARRIGAN

Obraz území Arizony, obraz nad všechny jiné: obraz Arizony a Nového Mexika, území s věhlasným zlatým a stříbrným podložím, území závratí a vysokého nebe, monumentálních meset a jemných barev, území s bělostným třpytem koster ohlodaných ptáky. A z tohoto území se vynořuje další obraz, obraz Billyho the Kida: jezdce srostlého s koněm, mladíka, z jehož nesmlouvavé pistole se ozývají nad pouští ohlušující rány, původce neviditelných střel, které zabíjejí jako magické i na velkou dálku.

Poušť žíhaná kovy, vyprahlá a zářivá. Ještě skoro chlapec, který když v jedenadvaceti umíral, dlužil lidské spravedlnosti jedenadvacet mrtvých, „Mexičany nepočítaje[11].

Zárodečný stav

Muž, jehož hrůzná i slavná památka bude spojena se jménem Billy the Kid, se narodil někdy kolem roku 1859 ve sklepení jednoho newyorského činžáku. Říká se, že byl zplozen v jednom utahaném irském břichu, ale vychován černochy. Uprostřed smradu a kučeravých hlav zaujímal jakési výsadní postavení, k němuž mu dopomohly jeho pihy a narudlá kštice. Na svůj bělošský původ byl pyšný; kromě toho byl vyzáblý, nezkrotný, hrubý. Ve svých dvanácti letech už válčil v tlupě jím tak obdivovaných *Bahenních andělů* (Swamp Angels), jejichž operačním územím byly stoky. Za nocí prosycených pachem narezlé mlhy vylézali

ze smrdutých labyrintů pod zemí na ulice, kde si pokaždé vyhlédli německého námořníka, kamenem ho srazili k zemi, obrali ho o všechno kromě prádla a poté opět zalézali do svých odpadních doupat. Vedl je jeden prošedivělý černoch, jakýsi Gas Houser Jonas, který proslul také jako travič koní.

Z podkrovních místností domů, které se krčily na okraji řeky, občas nějaká hospodyně vysypala na hlavu náhodného chodce kbelík s popelem. Postižený se začal motat a dusit. Bahenní andělé se na něho okamžitě vrhli, vtáhli ho nejbližším otvorem do nejbližšího sklepa a tam ho obrali.

Taková byla učednická léta Billyho Harrigana, budoucího Billyho the Kida, který nadto nepohrdl ani divadelní iluzí; s oblibou navštěvoval (patrně aniž by vůbec tušil, že jde o symboly a záznamy jeho vlastního osudu) kovbojská melodramata.

Go West!

Jestliže lidová divadla na Bowery (jejichž návštěvníci při oponářově sebemenší nedochvilnosti ihned spouštěli pokřik „Hadr nahoru![11]) přímo hýřila melodramaty o jezdcích a přestřelkách, pak především proto, že Amerika byla tenkrát fascinována Západem. Tam, kde zapadalo slunce, čekalo nevadské a kalifornské zlato. Tam za západním obzorem se prostírala říše seker podtínajících cedry, obrovitých babylónských hlav bizonů, cylindrů a bohatého naleziště Brighama Younga, slavnostních obřadů a hněvu rudého muže, průzračného vzduchu pouští, divokých prérií a zlatonosné půdy, jejíž blízkost, stejně jako blízkost moře, zrychlovala srdeční tep. Západ volal. Tehdejší doba ožívala vytrvalým a jednotvárným šumem hlasů, ozývajících se z hrdel tisíců amerických mužů, kteří obsazovali Západ.

Někdy v roce 1872 se v tomto přílivu objevil dosud ještě zakřiknutý Bili Harrigan, který prchal z hranaté činžákové kobky.

Konec jednoho Mexičana

Historie, která se podle jednoho filmového režiséra prý odvíjí v nespojitých obrazech, nám nyní nabízí pohled na jistý nebezpečný výčepní lokál uprostřed všemocné pouště, která se v ničem neliší od širého moře. Čas: jedna nevlídná noc roku 1873; přesné místo: Llano Estacado (Nové Mexiko). Země je až nepřirozeně rovná, zatímco nebe s převalujícími se mračny, v jejichž cárech prokmitávají blesky a měsíční záblesky, je překryto crčícími proudy vod a siluetami hor. Zemský okrsek je zastoupen lebkou jakési krávy, štěkotem a pohledy kojotů odkudsi z nočního stínu, ušlechtilými koňmi a paprskem světla, který vystřeluje z oken lokálu. Uvnitř, opřeni lokty o jediný nálevní pult, statní a unavení chlapi popíjejí svárlivý alkohol a holedbavě cinkají velkými stříbrňáky se znaky hada a orla. Jeden opilec si cosi netečně prozpěvuje. Řeč některých z hostů je co chvíli prošpikována šišlavou sykavkou; asi Španělé - jsou totiž terčem všeobecného opovržení. Mezi pijáky postává také Bili Harrigan, narudlá krysa z předměstského činžáku. Už má vypito pár sklenek kořalky a rád by požádal o další, asi proto, že už nemá ani cent. Chlápkové ze zdejší pouště na něho působí depresivně. Připadají mu hroziví, bouřliváčtí, šťastní a odporně zběhlí v chovu svých divokých stád a statných koní. Vtom se rozhostí hrobové ticho, přerušované jen bezmyšlenkovitým pobrukováním opilého zpěváka. Dovnitř vešel jakýsi mexický hromotluk s tváří připomínající starou Indiánku. Na hlavě má obrovské sombrero

a u pasu z každé strany jednu pistoli. Tvrdou angličtinou popřeje všem popíjejícím gringovským parchantům dobrého večera. Nikdo z přítomných na tuto hozenou rukavici nereaguje. Bili se ptá, kdo je ten chlap, a šeptem se mu dostává bázlivé odpovědi, že pr*ýDago* neboli *Diego,* Belisario Villagrán z Chihuahuy. Vzápětí zaduní výstřel. Kryt hradbou vysokých těl, Bili vypálil na vetřelce. Z Villagránovy dlaně vypadne pohár a jeho tělo se sesouvá k zemi. Dalšího olova není zapotřebí. Aniž by se obtěžoval pohledem na prvotřídní mrtvolu, Bili navazuje na přerušený hovor: „Opravdu?" říká protáhle.* „Takže já jsem nějakej Billy Harrigan z New Yorku." Opilec dál bezvýrazně cosi pobrukuje.

A přichází oslavování vítěze. Bili si s přítomnými tiskne ruce a přijímá lichotky, ovace a poháry whisky. Kdosi si všimne, že na jeho revolveru chybí čárky; navrhne mu tedy, aby si tam za odpraveného Villagrána jednu vyryl. Billy the Kid drží v ruce vypůjčenou břitvu, na chvíli se zamyslí a pak namítne, že „Mexičani nestojí ani za tu čárku". A jak se zdá, stále toho bylo ještě málo, protože tu noc si Billy roztáhl deku vedle mrtvoly a až do svítání spal pyšným spánkem.

Umírání pro nic za nic

Onen šťastný výstřel (v jeho čtrnácti letech) předznamenal zrod Hrdiny Billyho the Kida a smrt zakřiknutého Billyho Harrigana. Mládeneček, který se ještě nedávno popelil ve stokách a házel kamením, povýšil na chlapa z pohraničí. Stal se z něho jezdec; naučil se sedět v sedle rovně po wyomingském či texaském způsobu, a nikoli s tělem pro-

* *„Is that so?“ he drawled.*

hnutým dozadu, jako se jezdí v Oregonu a Kalifornii. Nikdy se sice zcela nepodobal své legendě, ale rozhodně k ní měl velice blízko. I když byl *cowboy,* stále v něm zůstávalo něco z newyorského chlápka; svou původní nenávist k černochům přenesl na Mexičany, ačkoli jeho poslední slova (ošklivá) byla řečena Španělsky. Naučil se tuláckému řemeslu honáků. A kromě toho ještě jednomu, mnohem obtížnějšímu: poroučet chlapům; obě řemesla mu pomohla stát se dobrým zlodějem stád. Občas podlehl kouzlu kytar a mexických nevěstinců.

S děsivou čiperností člověka, který nepotřebuje spát, pořádal lidové orgie, trvající celé dny a noci. Poté zhnuseně vyrovnával účet olovem. A protože se mu prst na spoušti nikdy nezachvěl, byl nejobávanějším (možná dokonce že nejsuverénnějším, ale také nejosamělejším) mužem v pohraničí. Jeho známý šerif Garrett, který ho později zastřelil, mu jednou řekl: „Já jsem si nacvičil přesnou mušku při střelbě na buvoly.[11] „Já jsem na tom lip - vycvičil jsem se střelbou na lidi," dostalo se mu ledabylé odpovědi. Přesný počet se sice už asi nikdy nedozvíme, ale tolik je známo, že na svém kontě měl jedenadvacet obětí, „Mexičany nepočítaje*[1]. Celých sedm nadmíru dobrodružných let si dopřával onen přepych, že si mohl dovolit být až nestoudně odvážný.

V noci na pětadvacátého července roku 1880 projížděl tryskem na svém grošáku po hlavní, lépe řečeno jediné ulici ve Fort Sumneru. Bylo vedro k zalknutí a v domech se nesvítilo; komisař Garrett, rozvalený na verandě v houpacím křesle, vytáhl revolver a vpálil mu kulku do břicha. Grošák pokračoval v klusu, jezdec se mezitím sesul na prašnou cestu. Garrett na něho vypálil podruhé. Lidé, kterým bylo dobře známo, že zraněný je Billy the Kid, pevně zavřeli okna na petlici. Agónie byla zdlouhavá a přímo rouhačská. Teprve když už slunce stálo vysoko na obloze,

přiblížili se k němu a odzbrojili ho; byl mrtev. Neuniklo jim, že měl onen paňácovitý vzhled umrlců.

Oholili ho, navlékli do připraveného obleku a vystavili ve výkladní skříni nejlepšího obchodu.

Z okruhu mnoha mil se sjeli muži na koních a ve dvoukolácích. Třetího dne ho museli nalíčit. Čtvrtého dne ho s jásotem pohřbili.

NEZDVOŘILÝ MISTR OBŘADŮ KOCUKE NO SUKE

V této kapitole jsme si vybrali jako příklad ničemnosti mistra obřadů Kocuke no Sukeho, vysokého úředníka neblahé paměti, který má na svědomí ponížení a smrt pána Věže v Aku a který ani ve chvíli neodvratné spravedlivé odplaty nemínil rytířsky a dobrovolně odejít. Tento člověk si zaslouží vděčnost všech lidí, neboť svým chováním podnítil nádherné projevy vděčnosti a stal se temnou a logickou příčinou jedné nesmrtelné události. Byla jí věnována dobrá stovka románů, monografií, doktorských prací a oper, nemluvě o citových výlevech na porcelánu, žilkovaném lazuritu a japonském laku. Posloužila též jako námět pro celuloidový pásek, neboť Poučný příběh sedmatřiceti kapitánů - tak se jmenuje - představuje nejčastější inspirační zdroj japonské kinematografie. Tato úzkostlivá péče o památku věhlasného příběhu je víc než ospravedlnitelná: spravedlivá pře totiž každého okamžitě zaujme.

Přidržuji se vyprávění A. B. Mitforda, který vypouští časté odbočky, v nichž se uplatňuje místní kolorit, a zajímá se spíš o vlastní dějový spád slavného příběhu. Toto podstatné omezení „orientalismů" nás utvrzuje v předpokladu, že jde o přímý překlad z japonštiny.

Rozvázaná tkanička

Uprostřed hrdého rozpuku jara roku 1702 vznešený pán Věže v Aku musel přijmout a pohostit jednoho císařského

zplnomocněnce. Uvítací obřad byl v důsledku dva tisíce třistaletého vývoje dvorské etikety (něco spadá též na vrub mytologie) až úzkostlivě složitý. Vyslanec byl císařovým nástupcem, ovšem jen náznakově, symbolicky: tento významový odstín nesměl být nenáležitě nadsazen, ale ani podceněn. Aby se předešlo omylům, které mohly mít vskutku osudné následky, dvůr v Edu vysílal napřed svého úředníka, takzvaného mistra obřadů. Vytržen z dvorského pohodlí a vržen do nehostinné ***villégiature,*** která mu musela připadat jako poušť, Kira Kocuke no Suke udílel otráveně příslušné instrukce. Mistrův mentorský tón hraničil chvílemi až s neomaleností. Jeho žák, pán Věže, se snažil přecházet jeho posměšné narážky bez povšimnutí. Splácet mu stejnou mincí neuměl a smysl pro kázeň mu velel vyvarovat se každé prudké reakce. Ovšem jednou ráno se mistrovi rozvázala tkanička u střevíce; požádal proto pána Věže, aby mu ji zavázal. Rytíř pokorně, ale v duchu hluboce pobouřen, vyhověl. Nezdvořilý mistr obřadů mu pravil, že je úplné nemehlo a že takhle nešikovně odfláknout uzel může jedině křupan. Pán Věže tasil meč a ohnal se po něm. Nezdvořák, jemuž vytryskl na čele tenký pramínek krve, utekl… Za několik dnů vynesl vojenský soud rozsudek a přikázal útočníkovi spáchat sebevraždu. Na hlavním nádvoří Věže v Aku postavili pódium potažené červeným suknem, na které odsouzenec vystoupil, převzal pozlacený a drahokamy vykládaný nůž, veřejně vyznal svou vinu, obnažil se až do pasu, dvěma rituálními řezy si otevřel břicho a jako pravý samuraj zemřel; zadní řady diváků ani neviděly krev, protože sukno bylo rudé. Jeden prošedivělý a ohleduplný muž mu sťal hlavu mečem: byl to rádce Kuranosuke, jeho sekundant.

Věž Takumi no Kamiho byla zkonfiskována, jeho kapitáni rozehnáni, rodina ožebračena a zapomenuta a jeho jméno dáno do klatby. Pověst praví, že ještě tu noc po sebevraždě se na jedné hoře sešlo sedmačtyřicet kapitánů z jeho družiny, aby se poradili a důkladně připravili plán akce, k níž došlo o rok později. Jisté je, že museli postupovat velice obezřetně a že některé z jejich porad neprobíhaly na kopcích s neschůdnými cestami, ale v lesní kapli, jakémsi obyčejném pavilónu z bílého dřeva, kde jedinou ozdobou byl obdélníkový rám zrcadla. Prahli po pomstě, která jim tehdy musela připadat nedosažitelná.

Kira Kocuke no Suke, nenáviděný mistr obřadů, si opevnil dům a svá nosítka nechával doprovázet početným houfem lučištníků a šermířů. Držel si nepodplatitelné špicly, spolehlivé a neviditelné. Ti nikoho nesledovali a nehlídali tak, jako údajného vůdce mstitelů, rádce Kuranosukeho. Ten si toho náhodou všiml a na tomto zjištění založil svůj plán pomsty.

Přestěhoval se do Kjóta, města, jehož pestrobarevnému podzimu se v celé říši nic nevyrovná. Nechával se zlákat veřejnými domy, hráčskými doupaty a hospodami. Bez ohledu na své šediny sedával s nevěstkami, básníky a zjevy ještě horšími. Jednou ho z hospody vyhodili a on se ráno probudil s hlavou vyválenou ve zvratcích před jejím prahem.

Jistý muž ze Sacumy ho poznal a zarmouceně a pobouřeně pravil: ***„Není tohle náhodou rádce Asana Takumi no Kamiho, jemuž byl nápomocen při umírání a který místo aby svého pána pomstil, oddává se tu teď rozkošem a hanebnému životu? Ach, ty bezectný, který nejsi hoden nazývat se samurajem!***[11]

Šlápl mu do rozespalé tváře a plivl na ni. Když špiclové informovali Kocuke no Sukeho o rádcově nečinnosti, velice ho tím potěšili.

Ale to nebylo vše. Rádce opustil ženu i svého nejmladšího syna a koupil si v nevěstinci milenku; tato nebetyčná nehoráznost potěšila nepřítelovo srdce a otupila jeho bázlivou ostražitost, takže nakonec propustil polovinu svých strážců.

Jedné nevlídné zimní noci roku 1703 se sedmačtyřicet kapitánů shromáždilo poblíž jistého mostu a výrobny karet v jedné zpustlé zahradě nedaleko Eda. Přijeli i s korouhvemi svého pána. Před útokem upozornili sousedy v okolí, že nepůjde o násilný převrat, ale o vojenskou operaci za účelem spravedlivého potrestání.

Jizva

Na palác Kiry Kocuke no Sukeho zaútočily dva oddíly. Rádce velel prvnímu, který vzal ztečí hlavní bránu, zatímco jeho nejstarší, ani ne šestnáctiletý syn, který ještě téže noci zahynul, druhému. Historie zaznamenala celou řadu podrobností tohoto strašlivého, ale tak zářného příběhu: riskantní sestup po rozhoupaném provazovém žebříku, zavíření bubnů před útokem, zbrklý spěch obránců, lučištníky číhající na střeše, šípy zasahující životně důležité orgány bojovníků, krví zneuctěné porcelánové předměty, palčivou a posléze ledovou smrt; nestoudnosti a chaos smrti. Devět kapitánů zahynulo; obránci projevili obdobnou statečnost jako útočníci a nechtěli se vzdát. Po půlnoci veškerý odpor ustal.

Kira Kocuke no Suke, hanebná příčina tolikerých projevů věrnosti, byl nezvěstný. Hledali ho po všech koutech onoho vzhůru nohama převráceného paláce a už ani nedoufali, že ho objeví, když vtom si rádce všiml, že pokrývky na jeho lůžku jsou ještě teplé. Začali znovu hledat, až objevili úzké okno, zamaskované bronzovým zrcadlem.

Zdola, kde tonul ve stínu vnitřní dvorek, je pozoroval muž v bílé košili. V roztřesené pravici třímal meč. Když k němu seběhli dolů, bez odporu se vzdal. Čelo měl poznamenané jizvou: byla to památka na ocelový výpad Takumi no Kamiho.

A potom se po krvi prahnoucí kapitáni vrhli k nohám toho nenáviděníhodného člověka, oznámili mu, že jsou důstojníci pána Věže, jehož zkáza a záhuba byly jeho dílem, a požádali ho, aby jako správný samuraj spáchal sebevraždu.

Jejich snaha prokázat téhle otrocké dušičce takovou poctu byla mamá. Čest byla pro tohoto muže neznámým pojmem; časně ráno mu museli srazit hlavu.

Svědectví

Když kapitáni ukojili svoji pomstychtivost (ovšem bez hněvu, ukvapenosti a lítosti), zamířili k chrámu, kde odpočívaly tělesné ostatky jejich pána.

Neuvěřitelnou hlavu Kiry Kocuke no Sukeho přenášejí ve vědru a střídají se u ní na stráži. V bezelstném denním světle jezdí po vesnicích a provinciích. Lidé jim blahořečí a pláčou. Kníže ze Sendaje jim nabízí střechu nad hlavou, ale oni odmítají, neboť jejich útočištěm je prý již přes dva roky jejich pán. Vstupují do temné hrobky a ukládají nepřítelovu hlavu.

Nejvyšší soudní dvůr vynáší rozsudek. Přesně takový, jaký očekávají: je jim poskytnuta výsada sebevraždy. Všichni uposlechnou, někteří s tichým nadšením, a poté jsou uloženi k věčnému odpočinku po boku svého pána. Dospělí i děti se chodí k hrobce těchto tak věrných mužů modlit.

Mezi poutníky je také zaprášený a unavený mladík, který zajisté přichází zdaleka. Před hrobem rádce Oišy Kuranosukeho padne na tvář a hlasitě volá: „Viděl jsem tě ležet u vrat nevěstince v Kjótu a vůbec mě nenapadlo, že přemýšlíš, jak pomstít svého pána; považoval jsem tě za nevěrného vojáka a plivl jsem ti do tváře. Přicházím se ti ospravedlnit. “ Když domluvil, spáchal ***harakiri.***

Převora jeho statečnost tak dojala, že se rozhodl pochovat ho vedle kapitánů.

A to je konec příběhu o sedmačtyřiceti věrných mužích, nikoli však konec jeho pokračování, neboť my, kteří patrně věrní nejsme, ale zato neztrácíme naději, že se takovými jednou staneme, budeme dál tyto muže uctívat alespoň slovy.

MASKOVANÝ BARVÍŘ HÁKIM Z MERVU

Angélice Ocampové

Pokud se nemýlím, původní prameny o al-Mukannovi, Zahaleném (lépe řečeno Maskovaném) prorokovi z Chorásánu, jsou čtyři: a) výpisky z ***Historie chalífů,*** zachráněné al-Baládhurím, b) ***Příručka obra aneb Kniha upřesnění a oprav*** od oficiálního abbásovského historika Ibn Abí Táhir Taifúra, c) arabský kodex nazvaný ***Zničení raze,*** nebo také ***Skryté růže,*** což byla Prorokova kanonická kniha, d) několik mincí bez podobizny, které vyhrabal při kácení lesa během stavby Transkaspické železnice inženýr Andrusov. Tyto mince byly uloženy v teheránském Numismatickém kabinetu a jsou na nich perská dvojverší, která opakují nebo obměňují některé pasáže ze ***Zničení.*** Původní Růže se ztratila, neboť rukopis, nalezený v roce 1899 a ukvapeně přetištěný v ***Morgenländisches Archiv,*** byl Homem a později též sirem Percym Sykesem označen za apokryf.

Prorokův věhlas na Západě je nutno přičíst na vrub jedné Moorovy upovídané básně, kterou tento irský spiklenec přeplácal samými stesky a vzdechy.

Šarlatový purpur

V roce 120 podle hidžry a 736 podle Kříže se v Turkestánu narodil muž jménem Hákim, kterému jeho současníci a krajané budou později přezdívat Zahalený. Narodil se ve starobylém městě Mervu, jehož zahrady, vinice a louky

hledí posmutněle do pouště. Poledne tu bývají bílá a oslňující, dokud nepotemní v mračnech prachu, která dusivě dolehnou na lidský dech a pokryjí bělavým povlakem tmavé hrozny.

V tomto zemdleném městě prožil Hákim mládí. Víme, že jeden z jeho strýců ho naučil barvířskému řemeslu: umění bezbožníků, podvodníků a vrtohlavců, které také na počátku jeho pestré životní dráhy inspirovalo jeho první anatémata. ***Moje tvář je zlatá,*** říká se na jedné ze slavných stránek Zničení, ***ale já jsem dokázal vylouhovat purpur, druhou noc jsem vymáchal nepočesanou vlnu, třetí noc jsem připravenou vlnu obarvil a císařové ostrovů se dodnes o tento krvavý šat perou. A tak jsem v mládí hřešil a zaměňoval pravé barvy tvorstva za nepravé. Anděl mi řekl, že barva skopce není totožná s tygří, ale Satan mi pravil, že Mocný chce, aby byla, a proto zneužil mojí vynalézavosti a purpuru. Dnes vím, že Anděl i Satan se mýlili a že všechny barvy jsou odporné.***

Hákim své rodné město opustil v roce 146 podle hidžry. Jeho ponorné kotle a kádě, stejně jaké šírázská turecká šavle a bronzové zrcadlo, vzaly zasvé.

Býk

Na sklonku měsíce šabán roku 158 byl vzduch nad pouští průzračně jasný a lidé v očekávání ramadánu, období umrtvování a půstu, upírali pohledy k západu. Byli to otroci, žebráci, čachráři, zloději velbloudů a hrdlořezové. Zasmušile posedávali před velkými vraty ohrady, kde se zastavovaly karavany cestou do Mervu, a očekávali znamení. Pozorovali zapadající slunce, které mělo stejnou barvu jako písek.

Z hloubi mámivé pouště, jejíž slunce vyvolává horečku a měsíc třasavku, se k nim blížily tři postavy, které jim

připadaly závratně vysoké. Byly to lidské postavy, ale ta prostřední měla býčí hlavu. Když se přiblížily až k nim, ukázalo se, že prostřední hlava má masku a že oba společníci jsou slepí.

Kdosi (podobně jako v Pohádkách tisíce a jedné noci) vytušil příčinu tohoto podivuhodného úkazu. ***Jsou slepí,*** pravil maskovaný muž, ***protože spatřili mou tvář.***

Leopard

Abbásovský kronikář líčí, jak muž z pouště, jehož hlas byl neobyčejně sladký (anebo jim v porovnání s krutým výrazem masky takový připadal), prohlásil, že oni čekají na znamení počátku měsíce pokání, ale on že jim přináší znamení mnohem lepší: znamení celoživotního pokání a potupné smrti. Představil se jim jako Uthmánův syn Hákim a potom jim vyprávěl, jak ve stošestačtyřicátém roce Vyhnanství vnikl do jeho domu jakýsi muž, který mu - když se předtím očistil a pomodlil - usekl tureckou šavlí hlavu a vyzdvihl ji až k nebesům. Jeho hlava spočívala na mužově pravici (byl to archanděl Gabriel) a patřila na Pána, který ho pověřil prorockým posláním, sdělil mu slova tak starobylá, že jejich pouhé vyslovení by každému sežehlo ústa, a vlil do něho velebnou svatozář, jejíž lesk žádné lidské oko nemůže vydržet. Až všichni lidé na Zemi budou vyznávat Nový zákon, Tvář se jim odhalí a oni ji budou smět bez nebezpečí uctívat - tak jako ji uctívají již nyní andělé. Když je Hákim seznámil se svým posláním, vyzval je k svaté válce - ***džihádu*** - a mučednictví v jejích službách.

Otroci, žebráci, čachráři, zloději velbloudů a hrdlořezové mu nechtěli uvěřit: čísi hlas zvolal ***čaroděj*** a jiný hlas ***podvodník.***

Kdosi přinesl leoparda - patrně jeden z exemplářů oné štíhlé a krvelačné rasy, jejímž chovem se zabývají perští

lovčí. Leopardovi se podařilo vyskočit z klece. Všichni kromě maskovaného proroka a jeho pomocníků se dali na.bezhlavý útěk. Když se vrátili, šelma byla slepá. Při pohledu na její svítící a mrtvé oči začali Hákima velebit a vyznali víru v jeho nadpřirozené schopnosti.

Zahalený prorok

Oficiální abbásovský historik s notnou dávkou zdrženlivosti popisuje, jak Hákim-Zahalený slavil úspěchy v Chorásánu. Tato provincie - silně poznamenaná nepřízní osudu a ukřižováním svého nejslavnějšího vůdce - přijala učení o Zářící tváři s bláznivým nadšením a ochotně mu splácela daň své krve a zlata. (Hákim mezitím svou hrubou masku vyměnil za čtyřdílnou roušku z bílého hedvábí pošitou drahokamy. Symbolická barva roku Banú Abbás byla černá; Hákim si pro Ochrannou roušku, praporce a turbany zvolil její pravý opak - bílou.) Tažení začalo dobře. Po pravdě řečeno, podle líčení v ***Knize upřesnění,*** chalífovy vlajky vždycky vítězí, ale jelikož nejčastějším výsledkem těchto vítězství bývá odvolávání generálů a opouštění nedobytných hradů, bystrý čtenář zajisté ví, jak tomu rozumět. Koncem měsíce radžab roku 161 otevřelo Maskovanému své železné brány slavné město Níšápúr a počátkem následujícího roku Astarábád. Hákimova bojová činnost (podobně jako činnosti jiného, mnohem úspěšnějšího Proroka) se omezovala na to, že uprostřed nejlítějších sečí seděl na hřbetu načervenalého velblouda a tenorovým hlasem, který se však zajisté rozléhal až na nebesích, odříkával prosebné modlitby. Kolem jeho hlavy svištěly šípy, které mu nikdy neublížily. Vypadal, jako by vyhledával nebezpečí: když jednou v noci jeho palác obklopil hlouček odpudivých malomocných, pozval je dovnitř, všechny políbil a podělil je zlatém a stříbrem.

Únavné vladařské povinnosti přenechal šesti sedmi žákům. Sám se oddával meditacím a nečinnosti: harém sto čtrnácti slepých žen konejšil nároky jeho božského těla.

Ohavná zrcadla

Islám je k novým božím důvěrníkům, i kdyby byli sebevíc neomalení a nebezpeční, vždycky tolerantní, pokud ovšem jejich výroky nezpochybňují pravověmé články víry. Prorok by patrně dobrodiní této netečnosti nikdy nezneužil, ale jeho stoupenci, vítězství a neskrývaná zášť chalífy Muhammada al-Mahdího z něho učinili heretika. A tento konflikt se mu stal osudným; předtím však ještě stačil vypracovat jednotlivé články osobního náboženství, v nichž byly patrny zřetelné ozvuky gnostické prehistorie.

Hákimova kosmogonie začíná jakýmsi přízračným bohem. Toto božstvo nemá ve své vznešenosti žádný počátek, jméno ani tvář. Je to neměnný bůh, ovšem z jeho obrazu vzešlo devět stínů, které začaly jednat: zabydlely a ovládly první nebe. Z téhle první demiurgovské koruny vzešla druhá, rovněž s anděly, mocnostmi a trůny, kteří o něco níže založili další nebe, symetrickou kopii prvého. Tento druhý sbor má obdobu ve třetím a ten zas v dalším pod sebou a tak stále níže až k číslu 999. Pán nejspodnějšího nebe - stín stínů jiných stínů - je ten, který vládne, a hodnota jeho božského zlomku se blíží nule.

Země, kterou obýváme, je omyl, nepodařená parodie. Zrcadla a paternita jsou ohavné, neboť ji znásobují a upevňují. Základní ctností je hnus. Dospívá se k němu dvojím způsobem (prorok ponechává možnost výběru): střídmostí a bezuzdností, hověním tělu nebo jeho očišťováním.

Hákimův ráj a peklo, toť další zoufalost sama. ***Těm, kteří popírají Slovo, těm, kteří popírají Ošperkovanou rouš-***

ku a Tvář (stojí v jedné kletbě, dochované ve Skryté růži), ***slibuji nádherné Peklo, protože každý z nich bude vládnout v devíti stech devadesáti devíti ohnivých říších a v každé říši devíti stům devadesáti devíti ohnivým horám, a na každé hoře devíti stům devadesáti devíti ohnivým věžím a v každé věži devíti stům devadesáti devíti ohnivým ložím a na každém loži bude on sám a devět set devadesát devět podob ohně (každá s jeho tváří a hlasem) ho bude navěky trýznit.*** A na jiném místě dodává: ***Během tohoto pozemského života jste trpěli v jednom těle, ale po smrti a Rozsudku budete trpět v bezpočtu těl.*** Ráj už není tak konkrétní: ***Panuje tam věčná noc, jsou tam kamenné kašny a blaženost tohoto ráje spočívá ve zvláštním štěstí rozluk, odříkání a uvědomování si, že spíme.***

Tvář

Ve stotřiašedesátém roce Vyhnanství a pátém roce Zářící tváře oblehlo Hákima v Sanamu chalífovo vojsko. O zásoby a mučedníky nebyla nouze, ale blížící se pomoc andělů světla stále nepřicházela. A právě tehdy se roznesla po hradu strašlivá zvěst. Jedna cizoložná žena z harému prý těsně předtím, než ji eunuchové uškrtili, zvolala, že na prorokově pravé ruce chybí prsteník a že ostatní prsty nemají nehty. Zpráva se mezi věřícími rychle rozkřikla. Hákim mezitím stál v plném slunci na vyvýšené terase a prosil spřízněné božstvo o vítězství nebo znamení. S hlavou pokorně skloněnou, jako kdyby museli čelit náporům deště, strhli mu dva kapitáni Roušku s všitými drahokamy.

Zprvu strnuli hrůzou. Přislíbená tvář Apoštola, tvář, která kdysi navštívila nebe, byla ve skutečnosti bílá, ovšem nepřirozeně bílá, neboť nesla stopy skvrn po malomocen-

ství. Byla tak odulá a neuvěřitelně tvarovaná, že jim připomínala kuklu. Postrádala obočí; pravé oční víčko plandalo přes změklé líce; rty byly znetvořeny obrovským nádorem; nelidský a zploštělý nos připomínal lví čenich.

Hákimův hlas se pokusil o poslední lest: ***Váš odporný hřích vám brání vnímat mou záři...,*** začal odříkávat.

Neslyšeli a jejich kopí ho proklála.

MUŽ Z RŮŽOVÉHO NÁROŽÍ

Věnováno Enriquovi Amorimovi

Zrovínka mně bude někdo vykládat o nebožtíkovi Franciscu Realovi! Já ho totiž poznal osobně, i když tohle nebyl zrovna jeho rajón, protože von brousil spíš na severu, někde tam kolem Guadalupský laguny a Baterie. Setkal jsem se s ním sice jenom třikrát, a to ještě akorát během jediný noci, ale zato na tu noc nikdy nezapomenu, protože Lujanera si tenkrát vzala do hlavy, že půjde spát ke mně, a Rosendo Juárez prásknul do bot a vod tý doby ho u naší řeky víckrát nikdo neviděl. Chápu, že nejste zrovna moc ve vobraze a že vám tohle jméno nic neříká, ale Rosendo Juárez řečený Ranař si uměl ve Ville Santa Ritě dupnout jako nikdo jinej. S kudlama si tykal jako málokdo; patřil k chlápkům dona Nicoláse Paredese, který to zase táhnul s Morelem. Do hampejzů chodil celej vyfešákovanej, v černým obleku a se všelijakejma stříbmejma serepetičkama; chlapi a psi ho náramně respektovali, holky taky; všichni věděli, že má na svědomí dva životy; nosil jemnej plsťák, ze kterýho mu vyčuhovaly dlouhý mastný vlasy; prostě jak se říká, dítě Štěstěny. My z Villy jsme se po něm opičili dokonce i v tom, jak plival. Ale jednou v noci se nám Rosendo vybarvil v pravým světle.

Vypadá to jako nějaká báchorka, ale všechno to tenkrát v tu prapodivnou noc začalo tím, že se u nás objevila ta všivácká drožka s barevnejma kolama, která div nepraskla, jak byla vobložená chlapama; na ztvrdlým blátě v uličkách nadskakovalajako jankovatá, potácela se mezi cihlářskejma pecema a výmolama, dva týpkové v černým dělali randál

s kytarama, další, co seděl na kozlíku, vodháněl toulavý psy, který doráželi na grošáka, a uprostřed zamlkle trůnil jakejsi chlap v ponču, což byl proslulej Honák; a tenhle chlap se šel prát a zabíjet. Byla taková svěží noc, hotový požehnáníčko; další dva seděli na sklopený střeše, jako kdyby kolem nich nebyla ani pustina, ale rovnou nějaká promenáda. Ale tohle byl teprve začátek všech těch událostí, což nám došlo až později. Naše parta byla už vod večera utábořená v Juliině salónu, takový obrovský barabizně z pozinkovanýho plechu na půl cesty mezi Guanou a Maldonadem. Každej si musel toho lokálu už zdaleka všimnout, protože světlo hambatý lucerny se nedalo přehlídnout a kravál jakbysmet. Julia byla sice ze skromných poměrů, ale věděla, co se sluší a patří, takže nikdy nechyběli muzikanti, dobrý pitivo a holky, který při tancovačce něco vydržely. Ale Lujanera, kterou si Rosendo nárokoval pro sebe, ta strčila všechny do kapsy. Už je po smrti, pane, ale to vám teda řeknu, že tenkrát, i když teď už si na ni třeba celý dlouhý roky ani nevzpomenu, bylo vopravdu na co koukat. Stačil jeden pohled a člověk se pak ještě dlouho do noci převaloval na posteli.

Pálenka, milonga, ženský, tu a tam nějaký to Rosendovo říznější slovo, herda do zad, kterou jsem chápal jako projev přátelskýho uznání - fakt, tenkrát jsem byl nejšťastnější. Zrovínka jsem kápnul na jednu náramně přítulnou ženskou, která dělala, co mi na vočích viděla. Tango si s náma pohrávalo, táhlo nás k sobě, vod sebe a zase hezky pěkně k sobě. Chlapi byli z týhle zábavy jako omámený, když vtom mi hudba začala připadat krapet říznější, což bylo tím, že se přidala dvojice kytaristů z přijíždějící drožky. Ale pak vítr ten zvuk vodfouknul někam na opačnou stranu a já si zas hleděl svýho a jejího těla a figur. Pak byl ještě dlouho klid, když vtom někdo prudce zabouchal na vrata - rána a nato nějakej hlas. Všechno najednou ztich-

lo; prudkej náraz do dveří a chlap byl vevnitř. Náramně se k tomu hlasu hodil.

Pro nás to samozřejmě ještě nebyl Francisco Real, ale jenom nějakej chlap jako hora, vazoun, celej v černým a s hnědou šálou přes rameno. Vzpomínám si, že měl hranatou tvář, takovou krapet indiánskou.

Jak se rozlítly dveře, jedno křídlo mě uhodilo. Celej zpitomělej jsem po něm skočil, vzal ho levačkou po tý jeho papule a pravačkou se chystal vytáhnout ostrou kudlu, kterou jsem nosil zastrčenou ve švu vesty pod levým podpaždím. Byl jsem prostě moc zbrklej. Chlap se narovnal, vohnal se a ledabyle mě vodhodil jako nějakej obtížnej hmyz. Dopadnul jsem na zadek; ruku jsem pořád držel v podpaží na rukojeti nože, kterej mi teď byl houby platnej. A chlap si to sunul kliďánko dál. Pořád rovnou za nosem, jako kdyby byl slepej, a všichni byli ze samýho ustupování čím dál menší. Ty v první řadě, taková taliánská chamraď čumilů, se fofrem rozevřeli jako vějíř. Ale pak to dostalo jinej spád. V dalším houfu už na něj čekal Angličan; než mu cizincova ruka stačila dopadnout na rameno, majznul ho připravenou tyčí. Vetřelec se ohlídnul, odkud přilítla, a pak už to šlo ráz dva. V lokále byla spousta tyčí; dostal, co se do něj vešlo, podávali si ho ze všech stran, strkali do něj, hvízdali, plivali. Nejdřív do něj šili ostošest, ale když viděli, že rány ani neodráží, začali ho poplácávat dlaněma a neškodnejma střapcema vod šál, jako by ho tím chtěli zesměšnit. A snad taky aby něco zbylo na Rosenda, kterej stál opřenej vzadu o zeď, nehybně vyčkával a mlčel. Rychle dotáhnul cigaretu, jako by mu právě došlo to, co nám došlo až později. Honáka dostrkali surově až k němu; krvácel a sebranka posměváčků se za ním táhla jako smrad. Jakmile před sebou zmerčil Rosenda, bez ohledu na pískot, rány a plivance byl najednou náramně řečnej. Mrsknul po něm očima, utřel si loktem tvář a povídá:

„Jsem Francisco Real, ze Severu, Francisco Real řečený Honák. Těmhle ubožáčkům jsem dovolil na mě vztáhnout ruku, protože mně jde o někoho jinýho, o jednoho chlapa. Pár tlučhubů tady kolem vytrubuje, že prý v tomhle zapadákově žije nějakej hrdlořez a mizera, co si nechává říkat Ranař. Rád bych ho poznal, abych se jako neznámej zelenáč přesvědčil, jak vypadá odvážnej chlap s kuráží."

Zrovínka takhle to na něj vybalil a přitom ho nespouštěl z vočí. A najednou držel v pravačce velikánskej nůž, kterej měl připravenej v rukávě. Ty, co do něj předtím strkali, se rozestoupili a všichni jsme upřeně pozorovali jen ty dva, nikdo ani nedutal. Dokonce i ten slepej mulat s houslema civěl stejným směrem.

Koukám a vidím, že pár chlapů, takovejch šest sedům, který začali Honákovi fandit, se přesunulo dozadu ke dveřím. Nejstarší z nich, jakejsi vostřílenej domorodec s prošedivělým knírem, povykročil z řady, pak strnul, jako by se mu z tý spousty ženskejch a světla kapánek zatočila hlava, a zůstal výhružně trčet na místě. Ostatní se připravili, aby zasáhli, kdyby náhodou někdo zahrál nečistě.

Ale čertví co se to Rosendovi popletlo v palici, že toho vejtahu rovnou nevykopal. Pořád mlčel a civěl do země. Už ani nevím, jestli to žváro vyplivnul, nebo mu samo vodpadlo vod huby. Konečně se zmátořil, aby něco zadrmolil, ale tak přiškrceně, že ty na druhým konci sálu nic neslyšeli. Francisco Real v jednom kuse dorážel, ale Rosendo se pořád k ničemu neměl. Pak jeden z přespolních, asi ten největší frajer, hvízdnul. Lujanera se na něj zhnuseně podívala, copama si vysekla uličku mezi kupou chlapů a holek, došla k tomu svýmu, vytáhla mu nůž, kterej měl schovanej na prsou, podala mu ho a řekla:

„Rosendo, mám takovej pocit, že ho budeš potřebovat."

Na straně k řece bylo skoro až u stropu takový podlouhlý vokno. Rosendo vzal nůž oběma rukama a začal ho po-

těžkávat, jako kdyby ho viděl poprvé v životě. Vtom se prudce naklonil a mrsknul ho ven, někam směrem k Maldonadu. Zamrazilo mě.

„Hnusí se mi čtvrtit zbabělce, “ prohodil ten druhej a napřáhnul ruku, aby ho udeřil, ale Lujanera ho rychle vzala kolem krku, podívala se na něj těma svýma kukadlama a naštvaně povídá:

„Vykašli se na něj! Je to jenom obyčejnej vejtaha.“

Francisco Real byl chvilinku překvapením celej bez sebe, pak ji vobejmul, jakoby majetnicky na celej život, muzikantům poručil, aby spustili tango a milongu, a celou sešlost vyzval k tanci. Milonga se rozjela, jako když vyšlehne plamen. Real tancoval dost procítěně, ale tak nějak bez jiskry; už asi byl z toho všeho krapet zmoženej. Když se dostali ke dveřím, vykřikl:

„Uvolněte cestu, panstvo, dáma je unavená!"

A nato se pomalu vytratili, hlavinky pěkně u sebe jako ve víru tanga, jako kdyby si je tango odnášelo.

Určitě jsem musel bejt rudej hanbou. Párkrát jsem se votočil s nějakou ženskou, ale hnedka jsem toho nechal. Vymluvil jsem se na vedro a na tlačenici a podle zdi jsem se vymotal ven na vzduch. Nádherná noc, ale jak pro koho! V ohybu cesty stála drožka s párečkem kytar, který trůnily na sedadle jako dva svátý utřinosové. Přišlo mi jich líto, že tam ležej tak vopuštěný, jako bychom si už ani s těma kytarama neuměli pořádně poradit. Naštvala mě ta naše nanicovatost. Strhnul jsem si karafiát, mrsknul ho do louže a pak jsem na něj celou věčnost tupě civěl. Už bych byl bejval rád, aby tahle noc byla za mnou a já se mohl probudit do druhýho dne. Zrovna takhle se mi to všechno honilo hlavou, když vtom do mě někdo vrazil, a já mu za to byl málem vděčnej. Rosendo! Sám, a bral roha.

„Pořád se musíš někde motat, blboune!" zahudral, snad aby si ulevil nebo prostě jen tak, aby řeč nestála. A zamířil

k Maldonadu, kde byla největší tma; vod tý doby jsem ho víckrát neviděl.

Jak jsem tam tak stál a rozhlížel se kolem sebe po místech, který byly mým celým životem - po nekonečným nebi, řece, co se tam dole tak opuštěně naparovala, dřímajícím koni, blátivejch uličkách, pecích -, napadlo mě, že já sám jsem taky jenom takovej plevel na břehu, co roste mezi žabincema a vybělenejma kostrama. Co z tohodle svinstva může vzejít? Akorát my! Křiklouni, ale když vo něco jde, jenom nanicovatá hlušina; žvanit a dělat jalový kravál, na to nás užije! A pak mě napadlo, že to tak není a že čím víc jsou lidi životem utahaný, tím spíš se maj snažit bejt sekáči. Svinstvo? Ale co potom taková parádně roztočená milonga? A veselá domácí sešlost? A voňavej závan zimolezu? Ta noc byla dovopravdy až marnotratně krásná! Všude samý hvězdy, jedna vedle druhý, člověku se z toho až točila hlava. Pořád jsem si namlouval, že já přece s touhle záležitostí nemám nic společnýho, ale ta Rosendova podělanost a přivandrovalcova nesnesitelná troufalost mi stále ležely v hlavě. A ten čahoun si ke všemu ještě stačil urvat ženskou! A nejen pro tuhle dnešní noc, ale i zítřejší a možná i - živě jsem si to představil - pro všechny další, protože Lujanera, to nebylo jen tak ledajaký zboží. Bůhví kam zalezli. Daleko bejt nemohli. Teď už obšťastňovali jeden druhýho; kdekoliv, třeba někde tady v příkopě u cesty.

Vrátil jsem se a tancovačka běžela vesele dál.

Pokud možno co nejnápadněji jsem se zamíchal do davu; všimnul jsem si, že pár našinců se už vytratilo a že severňáci si kliďánko vytáčej tango s ostatníma. Žádný šťouchání ani tahanice, akorát vzájemná nedůvěra a odstup, to jó. Muzika už byla taková ucajdaná a ženský, co táhly tango s těma ze severu, byly celý zakřiknutý.

Něco jsem cejtil ve vzduchu, ale ne to, co se pak stalo.

Zaslechli jsme zvenku ženskej nářek a potom nám už dobře známej hlas, ale zjihlej, takovej moc klidnej, jako by už ani nikomu nepatřil; a ten hlas povídá:

„Pocem, dušinko!“ Načež se zase vozvalo ženský kvílení. A ten hlas, teďka už jakoby úplně zoufale, pokračoval:

„Otevři! Povídám, otevři, poběhlice prohnaná! Otevři, čubko!“ Nato se otevřely ty rozviklaný dveře a vešla Lujanera, sama. Šla jako na povel, jako by ji někdo neviditelně postrkoval.

„Posílá ji nějaký strašidlo, “ prohodil Angličan.

„Nebožtík, kamaráde," opravil ho pak Honák. V obličeji vypadal jako nadrátovanej. Dobelhal se dovnitř, a když mu zase všichni jako předtím udělali místo, párkrát zavrávoral - šel dost ztěžka rovnou za nosem a nakonec se skácel jako špalek. Jeden z jeho kumpánů ho položil na záda a pod hlavu mu podstrčil složený ponču. Celej se při tom ukládání zapatlal od krve. Koukáme a vidíme, že má v prsou pořádnou mordu; červeňoučkej jazyk mu čvachtal v černý krvi, což zprvu nebylo přes šálu vidět. Jedna ženská přinesla jako první pomoc pálenku a nějaký tmavý hadry. Chlápek na nějaký vysvětlování moc nevypadal. Lujanera měla svěšený ruce a nepřítomně na něj civěla. Všichni šiji tázavě prohlíželi, takže se nakonec přece jen zmohla na pár slov. Když prej s Honákem vyšli ven, zamířili někam do polí, ale vtom se objevil nějakej cizí chlap, kterej ho jako pominutej vyzval na souboj, načež do něj vrazil kudlu; dušovala se, že prej nemá nejmenší tušení, kdo to mohl být. Rosendo ale určitě ne. Ženský třesky plesky, že jo?

Muž před náma na zemi umíral. Říkal jsem si, že ten, co to s ním srovnal, měl pevnou ruku. Chlápek měl ale tuhej kořínek. Když bouchal na dveře, Julia právě udělala mátě, který se jednou votočilo a vrátilo se ke mně, těsně než umřel. „Přikrejte mi tvář!“ vysoukal ze sebe, na víc se nezmohl. Už mu zbejvala akorát hrdost, aby se nemusel

koukat, jak všichni čuměj na jeho umírání. Někdo na něj hodil černej plsták s vysokým dýnkem. A pod tím kloboukem tiše umřel. Když dodejchal, ostatním se vrátila kuráž a odkryli ho. Měl takovej ten mrtvolně unavenej výraz; rozhodně to tenkrát byl v celým kraji vod Baterie až k jihu ten nejvodvážnější chlap; když jsem viděl, jak tam tak leží, načisto mrtvěj a němej, přestal jsem ho nenávidět.

„Kdo chce žít, musí taky umřít," utrousila jedna ženská a druhá zamyšleně dodala: „Takovej hrdej mužskej - a teďka už potěší leda mouchy!"

Pak si severňáci něco sáhodlouze mumlali, načež dva z nich vykřikli:

„Zabila ho ta ženská!"

Jeden na ni zařval, že to byla ona, a ostatní ji hnedka obstoupili. Zapomněl jsem na všechnu opatrnost a vrazil mezi nějako blesk. Jak jsem byl ještě celej zpitomělej, div jsem nevytasil kudličku. Cítil jsem, jak na mě všichni, skoro všichni, civěj. Jakoby ironicky povídám:

„Koukněte se tý ženský na ruce! Copak ta by měla sílu a vodvahu někoho propíchnout?"

A nato jsem schválně tak trošku posměšně dodal:

„Kohopak by to napadlo, že tenhle nebožtík, vo kterým tvrdíte, že to byl lump už ve svým rajónu, dopadne takhle mizerně; a to ještě v takovýhle zastrčený díře, kde se nic neděje - pokud se sem ovšem zrovna nepřiplete někdo přespolní, aby se nám postaral o povyražení a vykoledoval si za to leda pár plivanců."

Moje tafka nestála nikomu ani za tu facku.

A do toho se vodněkud z noční dálky ozval dusot koní. Policajti. V podstatě nikdo moc nestál vo nějaký vysvětlování, takže se nakonec usoudilo, že nejlepší bude odnýst nebožtíka k řece. Vzpomínáte si na to podlouhlý okno, kterým prolítla odhozená dýka? Právě tamtudy vyexpedovali toho chlapa v černým. Zvedli ho, jedna ruka vedle dru-

hý, každá šmejdila po kdejakým šestáku nebo blbině, která z něj zrovna vypadla, a někdo mu dokonce ze samýho hamounství useknul prst s prstenem. Jó, milej pane, samý vypočítavý nenažranci, co se teďka vytahovali na ubohýho a bezbrannýho nebožtíka, se kterým to za ně srovnal někdo jinej, kdo měl v sobě víc chlapský cti než všichni dohromady. Stačilo jedno zhoupnutí - a tělo zmizelo v poddajný vodě prudký řeky. Raději jsem se nedíval, takže už ani nevím, jestli mu vyvrhli útroby, aby nevyplaval. Chlap se šedivým knírkem na mě pořád upřeně civěl. Lujanera využila zmatku a zmizela.

Když ty vod zákona nakoukli dovnitř, tancovalo se už jen tak, aby se neřeklo. Slepej houslista brnkal takový ty habanery, který už stejně nikdo neposlouchá. Venku se pomalinku rozednívalo. Ňandubayový sloupy na konci vypadaly jako vopuštěný kůly, protože tenký dráty nebyly tak brzo ráno ještě vidět.

Pomalu jsem zamířil ke svýmu baráku, který stál asi o tři ulice dál. V okně zazářilo světýlko, který hnedka zhaslo. To bylo pro mě samozřejmě znamení, abych přidal do kroku. A pak jsem, pane Borges, znova vytáhnul z vesty krátkej a ostrej nůž, kterej jsem nosíval tady nalevo v podpažďí, a ještě jednou jsem si ho pomalu prohlídnul; byl jako novej, hotový neviňátko bez jediný kapky krve.

ETCETERA

Věnováno Néstoru Ibarrovi

TEOLOGEM I PO SMRTI

Andělé mi sdělili, že když zemřel Melanchthon, byl mu na onom světě přidělen dům, který byl zdánlivě stejný jako ten, v němž bydlel na zemi. (Téměř všichni, kteří právě vstoupili do věčnosti, se ocitají v obdobné situaci, a proto věří, že nezemřeli.) I domácí předměty byly stejné: stůl, sekretář se všemi šuplíky, knihovna. Když se Melanchthon probudil v tomto novém domově, pokračoval okamžitě ve své literární činnosti, jako by ani nebyl mrtvý, a během několika dnů napsal pojednání o ospravedlnění z víry. Podle svého zvyku se ani slůvkem nezmínil o milosrdenství. Andělé si tohoto opomenutí všimli a poslali k němu své pověřence, aby jim to vysvětlil. Melanchthon jim pravil: „Podal jsem nezvratný důkaz, že duše nemusí přihlížet k milosrdenství a že pro cestu do nebe jí postačí víra.“ Říkal to s náležitou pýchou, nevěda, že je již mrtvý a že není na nebesích. Když andělští poslové vyslechli jeho proslov, vzdálili se.

Po několika týdnech se nábytek začal proměňovat v neviditelné přízraky, ovšem kromě křesla, stolu, papírů a kalamáře. Na stěnách Melanchthonova příbytku se objevily vápenné skvrny a na podlaze skvrny žlutého laku. Jenom jeho oděv vypadal trochu upraveněji. Melanchthon však pokračoval v psaní, a jelikož nadále popíral milosrdenství, byl přestěhován do jedné dílny v podzemí, kde také přebývali teologové jako on. Během svého několikadenního pobytu v tomto vězení začal pochybovat o své tezi, takže se nakonec směl vrátit. Jeho oděv teď připomínal nevyděla-

nou kůži, ale on usoudil, že to všechno předtím byla jen halucinace, a proto začal opět vyzvedávat víru a pomlouvat milosrdenství. Jednou večer pocítil chlad. Obešel tedy dům a zjistil, že ostatní místnosti už nemají s jeho pozemským příbytkem nic společného. V jedné byla spousta neznámých předmětů, druhá se zmenšila natolik, že nebylo možno do ní vejít, další se sice nezmenšila, ale její okna a dveře vedly směrem k jakémusi písečnému přesypu. Zadní pokoj byl plný osob, které ho velebily a neustále opakovaly, že ještě žádný teolog nebyl tak moudrý jako on. Takový obdiv ho těšil, ale jelikož někteří z přítomných neměli tváře a jiní připomínali nebožtíky, zprotivili se mu a ztratili pro něho důvěryhodnost. A tehdy se rozhodl, že napíše chvalozpěv na milosrdenství, ale popsané stránky byly druhý den pokaždé prázdné. To proto, že je psal bez vnitřního přesvědčení.

Mnozí z těch, kteří právě umřeli, za ním přicházeli na návštěvu, ale on se styděl, že je musí přijímat v tak odpudivém obydlí. Aby mu uvěřili, že je v nebi, domluvil se s jedním kouzelníkem ze zadního pokoje, který je klamal iluzí záře a jasu. Když návštěvníci odešli, v místnosti se opět ujala vlády chudoba a vápenné skvrny na stěnách - někdy dokonce ještě bezprostředně před jejich odchodem.

Poslední zprávy o Melanchthonovi tvrdí, že čaroděj a jeden z oněch mužů bez tváře ho zavedli k písečným přesypům a že nyní posluhuje démonům.

(Z knihy ***Arcana coelestia*** od Emanuela Swedenborga.)

KOMNATA SOCH

Počátky království Andalusanů jsou spjaty se sídelním městem jejich králů, které se jmenovalo Labtít, Ceuta nebo Jaén. V tom městě stál pevný hrad, jehož dvoukřídlá brána nesloužila k procházení dovnitř nebo ven, ale k tomu, aby zůstávala zavřená. Pokaždé když jeden král zemřel a druhý zdědil jeho nej vznešenější trůn, nástupce vlastnoručně připevnil na bránu další zámek, takže brána jich nakonec měla čtyřiadvacet - jeden zámek za každého krále. A tu se jednou stalo, že se moci chopil jakýsi ničema, který ani nepocházel z královského rodu a který - místo aby přidal další zámek - chtěl, aby všech čtyřiadvacet zámku sundali a on se mohl podívat, co je uvnitř onoho hradu. Vezír a emírové ho prosili, aby to nedělal, dokonce před ním schovali železný kruh s klíči, přesvědčovali ho, že přidělat další zámek je snazší než čtyřiadvacet zámků vylomit, ale král s nepochopitelnou tvrdohlavostí trval na svém: „Chci zjistit, co je uvnitř toho hradu.“ Začali mu tedy nabízet veškerá jim dostupná bohatství - stáda, křesťanské modly, stříbro, zlato -, ale on si svůj úmysl nenechal vymluvit a pravou rukou (která bude hořet věčným ohněm) bránu otevřel. Uvnitř stály v řadách kovové a dřevěné figury arabských bojovníků na rychlonohých velbloudech a divokých koních, s turbany, které jim vlály až do půli zad, maurskými šavlemi vytaženými ze závěsníků a dlouhými kopími v pravicích. Všechny ty figury byly dost objemné a vrhaly na podlahu stín (i slepec je mohl snadno rozeznat pomocí pouhého hmatu), přední

kopyta koní se nedotýkala země, a přesto se zvířata nepřevážila-jako by se jenom vzpínala. Krále tyto dokonale propracované figury velice vyděsily, ale nejvíc ho překvapila jejich uspořádanost a naprostá zamlklost; všechny svorně hleděly k západu a odnikud se neozval jediný zvuk, ani trubka. To byla tedy první hradní komnata. Ve druhé stál stůl krále Šalamouna, syna Davidova - budiž oběma dopřáno spásy! -, vybroušený z jednoho kusu smaragdu, jehož barva, jak známo, bývá zelená a jehož skryté vlastnosti jsou nedostižné a prověřené, neboť utišuje bouře, chrání čistotu svého nositele, zahání úplavici a zlé duchy, působí blahodárně na řešení sporů a je velikým pomocníkem při porodech.

Ve třetí komnatě nalezli dvě knihy: jedna byla černá a popisovala mocné účinky kovů ve spojení s talismany a dny, ale také přípravu jedů a protijedů; druhá byla bílá a její ponaučení byla nesrozumitelná, i když písmo bylo zcela zřetelné. Ve čtvrté komnatě objevili mapu světa, na níž byla zakreslena království, města, moře, hrady a nebezpečná místa, to všechno pod svým pravým jménem a s přesnými rozměry.

V páté komnatě uviděli kulaté zrcadlo, dílo Šalamouna, syna Davidova - budiž oběma dopřáno spásy! -, dílo nedozírné ceny, neboť bylo zhotoveno z rozmanitých kovů, a ten, kdo v něm na sebe pohlédl, spatřil tváře svých předků a potomků. Adamem počínaje a těmi, kdo jednou uslyší polnice Posledního soudu, konče. V šesté komnatě byl elixír, jehož jediná špetka stačila k proměnění tří tisíc uncí stříbra na tři tisíce uncí zlata. Sedmá jim připadala prázdná a byla tak dlouhá, že když nejschopnější lučištník vystřelil od dveří šíp, nepodařilo se mu dostřelit až na druhý konec. Komnatu uzavírala zeď, na níž spatřili vyrytý strašlivý nápis. Král se nad ním zamyslel a pochopil ho; stálo v něm toto proroctví: „Jestliže něčí ruka otevře bránu to-

hoto hradu, živí bojovníci, kteří se podobají těm kovovým u vchodu, se zmocní království."

Tento příběh se odehrál v devětaosmdesátém roce hidžry. Ještě téhož roku pevnost padla do rukou Tárika, který krále porazil, rozprodal jeho ženy a děti a zpustošil jeho území. A díky tomu se po andaluském království rozptýlili Arabové, i se svými fíkovníky a zavlažovanými zahradami, které netrpí žízní. Co se týče pokladů, pověst praví, že Tárik, Zijádův syn, je poslal svému chalífovi, který je ukryl v jedné pyramidě.

(Z knihy ***Tisíce a jedné noci,*** noc 272.)

PŘÍBĚH DVOU MUŽŮ, KTEŘÍ MĚLI SEN

Arabský historik al-Ishák popisuje tuto příhodu:

Důvěryhodní mužové (ovšem pouze Alláh je vševědoucí, mocný, milosrdný a vždy bdící) vyprávějí, že v Káhiře žil jistý bohatý člověk, ale tak velkodušný a štědrý, že mu kromě otcovského domu nic nezbylo, takže si musel začít vydělávat na živobytí vlastníma rukama. Pracoval natolik tvrdě, že jednou večer samou únavou usnul pod fíkovníkem ve své zahradě a ve snu spatřil jakéhosi promoklého muže, který vyjmul z úst zlatou minci a řekl mu: „Tvoje štěstí je v Persii, v Isfahánu. Jdi ho tam hledat!" Když se časně ráno probudil, vypravil se na dlouhou cestu, při které musel čelit nebezpečným setkáním s pouští, loděmi, piráty, modláři, řekami, šelmami a lidmi. Konečně dorazil do Isfahánu, ale uvnitř města ho zastihla noc, a proto se uložil k spánku na nádvoří jedné mešity. Hned vedle mešity stál jakýsi dům a z božího dopuštění se stalo, že přes mešitu vnikla dovnitř jakási tlupa zlodějů, kteří svým hlučným počínáním probudili obyvatele domu, a ti začali volat o pomoc. Jejich sousedé se k nim přidali, až společným křikem přivolali kapitána noční hlídky i s jeho muži; lupiči mezitím utekli po střechách. Kapitán nechal prohledat mešitu, v níž objevil muže z Káhiry; uštědřil mu takový výprask bambusovými pruty, že muž málem vypustil duši. Po dvou dnech se probral ve vězení. Kapitán si ho nechal zavolat a povídá: „Kdo jsi a odkud?" Ten druhý odpověděl: „Pocházím ze slavného města Káhiry a jmenuji se Muhammad al-Maghribí." Kapitán se ho zeptal: „Co tě přivedlo

k nám do Persie?“ Ten drahý se rozhodl mluvit pravdu, a proto řekl: „Jakýsi muž mi ve spánku přikázal, abych odešel do Isfahánu, protože tam na mě čeká štěstí. Teď už jsem sice v Isfahánu, ale jak se zdá, slíbené štěstí jsou rány, kterými jsi mě tak štědře obdaroval."

Kapitána tato zvláštní odpověď tak rozesmála, že mu byly vidět dokonce i zuby moudrosti; po chvíli pravil: „Ty blázne lehkověrná! Třikrát se mi zdálo o jednom domě v Káhiře, se zahradou, ve které jsou sluneční hodiny, za nimi fíkovník, pod ním studna a pod studnou poklad. Ani na chvíli jsem té báchorce neuvěřil. Ty však - čertovské kvítko mulou odkojené! - bloudíš od města k městu jen proto, že věříš snu. Ať už tě v Isfahánu ani nevidím. Vezmi si tyhle mince a běž!"

Muž sebral mince a vrátil se domů. Zpod studny ve své zahradě (což byla přesně ta, o níž se kapitánovi zdálo) vyhrabal poklad. Tímto způsobem mu Bůh požehnal, odměnil ho a povýšil. Bůh je Šlechetný, Tajemný.

(Z knihy ***Tisíce a jedné noci,*** noc 351.)

PODVEDENÝ ČARODĚJ

V Santiagu žil jeden děkan, který ve své hrabivosti prahnul po zasvěcení do magického umění. Doslechl se, že don Illán z Toleda se v tomto umění vyzná jako nikdo jiný, a proto se za ním vypravil.

Hned jak přijel do Toleda, jeho první kroky vedly do domu dona Ulána; nalezl ho nad knihou v jedné odlehlé místnosti. Don Illán děkana vlídně uvítal a vyzval ho, aby mu důvod své návštěvy sdělil až po jídle. Ubytoval ho ve velice čisté místnosti a řekl mu, že je jeho návštěvou nesmírně potěšen. Když dojedli, děkan objasnil důvod své návštěvy a požádal hostitele, aby ho zasvětil do magické vědy. Don Illán se mu svěřil, že velice dobře ví, jaký úřad nyní děkan, muž s dobrým postavením a skvělou budoucností, zastává, a že má proto obavy, aby na něho později nezapomněl. Děkan se svatosvatě dušoval, že na jeho laskavost nikdy nezapomene a že mu vždycky vyjde vstříc. Když si tedy tuto záležitost vysvětlili, upozornil don Illán děkana, že do magických umění lze zasvěcovat pouze na odlehlých místech, vzal ho za ruku a odvedl do vedlejší místnosti s velkým kulatým železným příklopem v podlaze. Předtím ještě přikázal služebné, aby připravila k večeři koroptve, ale aby je nedávala na oheň dříve, než jí řekne. Společně nadzvedli příklop a začali sestupovat po pečlivě opracovaných kamenných schodech; děkan měl po chvíli pocit, že již museli sestoupit přinejmenším až kamsi pod říční koryto Taja. Pod schodištěm byla cela, pak knihovna a nakonec jakýsi kabinet s magickým náčiním. Právě pro-

hlíželi knihy, když se objevili dva muži s dopisem pro děkana, ve kterém mu biskup, jeho strýc, oznamoval, že je vážně nemocen a že si má synovec pospíšit, chce-li ho ještě zastihnout živého. Děkana tato zpráva velice rozladila, jednak proto, že to se strýcem bylo tak špatné, a jednak proto, že by měl přerušit své studium. Rozhodl se tedy poslat biskupovi písemnou omluvu. Za tři dny se objevilo několik mužů ve smutečních šatech, kteří děkanovi předali další dopisy, v nichž stálo, že biskup zemřel a že právě probíhá volba jeho nástupce, která, jak pisatelé doufají, s pomocí boží dopadne v jeho prospěch. V dopise ho také vyzývali, aby se neobtěžoval trmácením na cestách, neboť bude vypadat mnohem lépe, když ho zvolí v nepřítomnosti.

Po deseti dnech přijeli dva slavnostně vystrojení heroldi, kteří se mu vrhli k nohám, políbili mu ruce a pozdravili ho jako biskupa. Když don Illán tohle všechno viděl, s velikou radostí blahopřál novému prelátu a pravil, že blahořečí Pánu, že jeho dům měl tu čest být svědkem tak dobré zprávy. Poté požádal o uprázdněný děkanský úřad pro jednoho ze svých synů. Biskup ho upozornil, že tento úřad má vyhrazený pro svého bratra, ale že se mu rozhodně chce odměnit, a že proto musí společně odjet do Santiaga.

Všichni tři tedy odjeli do Santiaga, kde je přijali s náležitými poctami. Po šesti měsících papež nabídl biskupovi prostřednictvím svých poslů arcibiskupský úřad v Tolose a vyzval ho, aby on sám jmenoval svého nástupce. Když se to don Illán dozvěděl, připomněl mu dřívější slib a požádal ho o tuto hodnost pro svého syna. Arcibiskup mu řekl, že na biskupský úřad již vybral svého strýce z otcovy strany, ale že ho nicméně chce odměnit, a proto musí všichni do Tolosy. Donu Illánovi nezbývalo než souhlasit.

Všichni tři odjeli do Tolosy, kde na jejich počest uspořádali oslavy a bohoslužby. Po dvou letech vzkázal papež arcibiskupovi po svých poslech, že mu nabízí kardinálský

klobouk a že si může vybrat svého nástupce. Když se to don Illán dozvěděl, připomněl mu starý slib a požádal ho o tuto hodnost pro svého syna. Kardinál mu odpověděl, že arcibiskupský úřad má vyhrazený pro svého strýce z matčiny strany, ale že ho chce odměnit, a proto musí společně odjet do Říma. Donu Illánovi nezbývalo než souhlasit. Všichni tři odjeli do Říma, kde na jejich počest uspořádali oslavy, bohoslužby a procesí. Po čtyřech letech papež zemřel a na uprázdněný stolek byl jednomyslně zvolen náš kardinál. Když se to don Illán dozvěděl, políbil Jeho Svatosti nohy, připomněl se se starým slibem a požádal o kardinálský klobouk pro svého syna. Papež mu pohrozil vězením a řekl mu, že velice dobře ví, že je jenom obyčejný čaroděj a že v Toledu vyučoval magickému umění. Ubohý don Illán pravil, že se tedy vrátí do Španělska, a požádal ho o nějakou potravu na cestu. Papež odmítl. A tehdy don Illán, jehož tvář mezitím podivuhodně omládla, pevným hlasem poznamenal:

„V tom případě budu muset pojíst koroptve, které jsem si nechal připravit na dnešní večer."

Vstoupila služebná a don Illán ji vyzval, aby začala opékat koroptve. Po těchto slovech se papež rázem ocitl v podzemní cele v Toledu - teď již opět jako pouhý děkan v Santiagu - a za svou nevděčnost se tak styděl, že se ani nezmohl na omluvu. Don Illán dodal, že tato zkouška by stačila, koroptve mu už ani nenabídl, vyprovodil ho až na ulici, kde mu popřál šťastnou cestu a velice zdvořile se s ním rozloučil.

(Z knihy ***Kniha Patroniova*** od infanta dona Juana Manuela, který vycházel z arabské knihy ***Čtyřicet rán a čtyřicet nocí.')***

INKOUSTOVÉ ZRCADLO

Z historie je známo, že nejkrutějším vládcem Súdánu byl Ja'kúb Churavý, který vydal svou zemi napospas bezpráví egyptských výběrčích a zemřel ve své palácové komnatě čtrnáctého dne měsíce barmahát v roce 1842. Někteří jsou toho názoru, že kouzelník Abdurrahmán al-Masmudí (jehož jméno lze přeložit jako Služebník Slitovného) ho sprovodil ze světa dýkou nebo jedem; přirozená smrt je však pravděpodobnější, neboť ho nazývali Churavý. Nicméně kapitán Richard Burton se v roce 1953 setkal s oním kouzelníkem, a ten mu prý vyprávěl příběh, který níže tlumočím:

Pravda je ta, že Ja'kúb Churavý mě věznil ve svém paláci, neboť můj bratr Ibráhím, spoléhaje na proradnou a zbytečnou pomoc černošských náčelníků z Kordofánu, kteří ho zradili, proti němu zosnoval spiknutí. Můj bratr zahynul mečem na krvavé kůži spravedlnosti, ale já jsem se vrhl k nenáviděným nohám Churavého a řekl mu, že jsem kouzelník, a že když mě nechá naživu, ukáži mu tvary a úkazy ještě nádhernější než fánús-i chajál (laterna magika). Utlačovatel na mně žádal okamžitý důkaz. Poprosil jsem tedy o třtinové brko, nůžky, velký list benátského papíru, roh s inkoustem, přenosné ohniště, pár koriandrových semínek a unci benzoové pryskyřice. List papíru jsem rozstříhal na šest dílů, pět z nich jsem popsal zaklínadly a vzývacími formulkami a na poslední napsal tato slova ze slavného Koránu: „Sejmuli jsme tvoji roušku a pohled tvých očí je pronikavý." Potom jsem Ja'kúbovi

namaloval do pravé dlaně magický obrazec, požádal ho, aby ji prohntil, a doprostředka jsem mu nalil trochu inkoustu. Zeptal jsem se ho, zda na kruhové hladině zřetelně rozeznává svůj odraz, a on přikývl. Řekl jsem mu, aby nezvedal oči. Zapálil jsem benzoovou pryskyřici a koriandrová semínka a zaklínadla jsem spálil v ohništi. Vyzval jsem ho, aby jmenoval výjev, který by rád uviděl. Zamyslel se a pravil, že divokého koně, toho nejkrásnějšího, který se pase na loukách při okrajích pouště. Pohlédl na hladinu a uviděl pokojná zelená pole a vzápětí přibližujícího se koně, hbitého jako leopard a s bílou hvězdou na čele. Vyžádal si na mně celé stádo stejných koní; na obzoru se objevilo podlouhlé mračno prachu a poté stádo. Pochopil jsem, že můj život je zachráněn.

Jakmile se začalo rozednívat, vstoupili do žaláře dva vojáci a odvedli mě do komnaty Churavého, kde na mě již čekaly vonná pryskyřice, ohniště a inkoust. Tak to probíhalo každý den a já mu vyvolával celý svět. Ten mrtvý muž, kterého nenávidím, držel ve své ruce všechno, co kdy lidé na této zemi viděli a živí vidí doposud: města, kraje a říše, které tvoří náš svět, skryté poklady uvnitř země, lodě, které brázdí moře, válečné, hudební a chirurgické nástroje, půvabné ženy, hvězdné stálice a planety, barvy, které nevěřící používají k malování svých odporných obrazů, minerály a rostliny se všemi jejich tajemstvími a skrytou mocí, stříbrné anděly, jejichž pokrmem jsou chvalozpěvy a díkůvzdání Pánu, rozdílení cen ve školách, ptačí a královské sochy v nitru pyramid, stín, kteiý vrhá býk podpírající zeměkouli a ryba, která je pod ním, pouště Boha Slitovného. Viděl nepopsatelné věci, jako například ulice s plynovými lucernami nebo velrybu, která umírá, když zaslechne lidský křik. Jednou mi přikázal, abych mu předvedl město jménem Evropa. Ukázal jsem mu jednu z hlavních ulic a myslím, že to bylo právě někde uprostřed onoho mohut-

ného řečiště lidí, kteří měli na sobě samé černé šaty a mnozí též brýle, kde poprvé spatřil Maskovaného.

Tato postava - jednou v súdánském kroji, jindy v uniformě, ale vždy s rouškou na tváři - se od té chvíle navždy vtiskla do jeho představ. Nikdy v nich nechyběla a naše snaha zjistit její totožnost byla mamá. Ovšem úkazy v inkoustovém zrcadle, zprvu jen chvilkové nebo nehybné, se teď stávaly celistvějšími; poslouchaly mě na povel a tyran je mohl zcela zřetelně pozorovat. Oba nás to samozřejmě mnohokrát úplně vyčerpalo. Další příčinou naší únavy byla krutost výjevů. Samé trestání, svazování, mrzačení, povyražení katů a ukrutníků.

A tak nastalo ráno čtrnáctého dne měsíce barmahát. V dlani byl vyznačen inkoustový kruh, na ohništi dohořívala vonná pryskyřice, zaklínadla byla spálena. Zůstali jsme sami, jen my dva. Churavý mě vyzval, abych mu ukázal nějaký hrdelní a spravedlivý trest, neboť jeho srdce si dnes žádá pohledu na smrt. Ukázal jsem mu tedy vojáky s bubny, rozprostřenou kůži mladého býka, po podívané prahnoucí dav a kata s mečem spravedlnosti. Když to uviděl, okouzlen mi pravil: ***To je přece Abu Kir, který popravil tvého bratra Ibráhíma a který ukrátí tvé dny, až se naučím vyvolávat tyto obrazy bez tvé pomoci.*** Požádal mě, aby přivedli odsouzence. Když tak učinili, oněměl, neboť to byl onen neznámý muž s bílou rouškou. Naléhal na mě, aby mu ještě před smrtí sundali masku. Padl jsem před ním na kolena a prosil: ***Ó, králi času, podstaty a úhrnu století, tato postava není jako ty ostatní, neboť neznáme její jméno ani jméno jejích rodičů či rodného města, což je důvod, proč se jí neodvažuji dotknout, abych se neprovinil něčím, zač se budu muset jednou zodpovídat.*** Churavý se rozesmál a nakonec přísahal, že tuto vinu, pokud to vůbec vina je, vezme na sebe. Odpřísáhl to při meči a Koránu. Přikázal jsem tedy, aby odsouzence svlékli,

přivázali na roztaženou býčí kůži a strhli mu masku. Můj příkaz byl vykonán. Ja'kúbovy vyděšené oči mohly konečně spatřit onu tvář - byla to jeho vlastní. Zápasil s návalem hrůzy a šílenství. Vzal jsem jeho rozechvělou pravici do své, která byla pevná, a přikázal mu, aby dál sledoval obřad své vlastní smrti. Byl zrcadlem uhranut: ani se nepokoušel odvrátit zrak či vylít inkoust. Když meč v jeho představě dopadl na provinilcovu hlavu, zasténal hlasem, který ve mně nevyvolal žádné soucitné pohnutí, a skácel se mrtev k zemi.

„Sláva budiž s Tím, který neumírá a drží ve své ruce oba klíče k bezmeznému Odpuštění a nekonečnému Trestu. “

(Z knihy ***The Lake Regions of Equatorial Africa*** od R. F. Burtona.)

MUHAMMADŮV DVOJNÍK

Jelikož v myslích muslimů jsou Muhammadovy a náboženské myšlenky nerozlučně spjaty, Pán přikázal, aby muslimům vládl z Nebes duch, který bude vystupovat v roli Muhammada. Tento pověřenec není stále tentýž. Jednou tento úřad připadl na jistého Sasa, který byl zajat Alžířany a konvertoval na islámskou víru. A protože byl původně křesťan, kázal jim o Ježíši a tvrdil, že Ježíš nebyl synem Josefovým, ale božím; museli ho vyměnit. Místo, kde takový Muhammadův zástupce přebývá, je označeno pochodní, kterou vidí jenom muslimové.

Pravý Muhammad, který sepsal Korán, je již pro své věrné neviditelný. Říkali mi, že zprvu byl jejich vůdcem, ale snažil se je ovládnout, a proto se musel uchýlit na Jih. Démoni jednu musulmanskou obec navedli, aby uznala Muhammada za Boha. Ve snaze předejít nepokojům, démoni přenesli Muhammada z říše pekelné na zem a ukázali ho věřícím. Při této příležitosti jsem ho viděl i já. Připomínal tělesné duchy bez způsobilosti k vnitřnímu vnímání a jeho tvář měla výrazně tmavou barvu. Mohu tlumočit jeho slova: „Já jsem váš Muhammad. “ A vzápětí se propadl do země.

(Z ***Vera Christiana Religio,*** 1771,
od Emanuela Swedenborga.)

VELKODUŠNÝ NEPŘÍTEL

Magnus Barfod se v roce 1102 rozhodl dobýt všechna irská království; vypráví se, že v předvečer své smrti obdržel od dublinského krále Muirchertacha tento pozdrav:

Ať na straně tvých vojů bojuje zlato a bouře, Magnusi Barfode.

Ať ti při zítřejší bitvě na pláních mého království přeje štěstí.

Ať meč ve tvých královských rukách splétá strašlivé rány.

Ať se všichni, kteří se postaví tvému meči, stanou potravou rudé labutě.

Ať jsi ve své zítřejší bitvě statečný jako ještě nikdy předtím.

Ať tě tví četní bohové nasytí slávou, ať tě nasytí krví.

Ať ti rozbřesk přinese vítězství, králi, jenž šlapeš po irské půdě.

Ať se žádný z tvých mnohých dnů neskví takovým leskem jako zítřejší den.

Protože ten den bude tvým posledním. To ti přísahám, králi Magnusi.

Protože dřív, než dohasne den, tě porazím a rozdrtím, Magnusi Barfode.

(Z ***Anhang zur Heimskringla,*** 1893, od H. Geringa.)

O DŮSLEDNOSTI VĚDY

...V oné Říši dosáhlo Kartografické Umění takové Dokonalosti, že Mapa jedné jediné Provincie byla velká jako celé Město a Mapa Říše jako celá Provincie. Časem tyto Obrovské Mapy přestaly uspokojovat, a proto Kolegium Kartografů vytvořilo Mapu Říše, která měla Velikost Říše a přesně odpovídala jejím rozměrům. Další Generace, které si tolik Nepotrpěly na Studium Kartografie, usoudily, že tato prostorová Mapa je k Ničemu, a zcela Nemilosrdně ji vystavily Nepohodě Slunce a Zimy. V Pouštích na Západě se dochovaly trosky Zničené Mapy, obývané Zvěří a Žebráky; v celé Zemi nezbyla jediná památka na Kartografické Vědy.

(Suárez Miranda: ***Cesty Moudrých Mužů***,
kniha čtvrtá, XIV. kap., Lérida 1658.)

SEZNAM PRAMENŮ

Ukrutný vykupitel Lazarus Morell

Life on the Mississippi, by Mark Twain, New York 1883

Mark Twairís America, by Bernard Devoto, Boston 1932

Neuvěřitelný podvodník Tom Castro

The Encyclopaedia Britannica, Eleventh Edition, Cambridge 1911

Vdova Čingová, pirátka

The History of Piracy, by Philip Gosse, London 1932

Dodavatel ničemností Monk Eastman

The Gangs ofNew York, by Herbert Asbury, New York 1927

Nezištný vrah Bili Harrigan

A Century of Gunmen, by Frederick Watson, London 1931

The Saga of Billy the Kid, by Walter Noble Bums, New York 1925

Nezdvořilý mistr obřadů Kocuke no Suke

Tales of Old Japan, by A. B. Mitford, London 1912

Maskovaný barvíř Hákim z Mervu

A History ofPersia, by sir Percy Sykes, London 1915

Die Vemichtung der Rose. Nach dem arabischen Urtext tibertragen von Alexander Schulz, Leipzig 1927

OBSAH

Předmluva k prvnímu vydání 5
Předmluva k vydám z roku 1954 6

OBECNÉ DĚJINY HANEBNOSTI
Ukrutný vykupitel Lazarus Morell 11
Neuvěřitelný podvodník Tom Castro 20
Vdova Čingová, pirátka 27
Dodavatel ničemností Monk Eastman 34
Nezištný vrah Billy Harrigan 41
Nezdvořilý mistr obřadů Kocuke no Suke 47
Maskovaný barvíř Hákim z Mervu 53

MUŽ Z RŮŽOVÉHO NÁROŽÍ 61

ETCETERA
Teologem i po smrti 75
Komnata soch 77
Příběh dvou mužů, kteří měli sen 80
Podvedený čaroděj 82
Inkoustové zrcadlo 85
Muhammadův dvojník 89
Velkodušný nepřítel 90
O důslednosti vědy 91

Seznam pramenů 92

Jorge Luis Borges
OBECNÉ DĚJINY HANEBNOSTI

Ze španělského originálu Historia universa! de la infamia,
vydaného nakladatelstvím Emecé Editores v Buenos Aires roku 1966,
přeložil Vít Urban
Obálku navrhl Ivan Brůha
Pro edici Světová literatura Lidových novin
vydalo nakladatelství
Euromedia Group k. s. v Praze roku 2006
Odpovědný redaktor Jakub Sedláček
Počet stran 96
Sazba Olaf Šnajder, Brandýs n. L.
Tisk Tlačiame BB, spol. s r. o., Banská Bystrica
Samostatné vydání druhé, v EMG první

www.svetovaliteratura.cz